

บททวน : บทที่ ๑.๒

คดีที่มีข้อโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

กลุ่มคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่น่าสนใจ

และแนวทางการตอบข้อสอบ

กลุ่มคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่จะกล่าวถึงในบทนี้ เป็นคำวินิจฉัยนอกจากที่เคยเป็นข้อสอบแล้ว และที่กล่าวถึงแล้วในบทที่ ๑.๑

๑. กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๔/๒๕๖๘ เป็นกรณีโจทก์ฟ้องว่า โจทก์จดทะเบียนสมรสกับจำเลย จำเลยเปลี่ยนมาใช้ชื่อสกุลของโจทก์ ต่อมาโจทก์กับจำเลยมีกรณีพิพาทกันหลายคดี โจทก์ตกลงถอนฟ้องจำเลย แต่มีเงื่อนไขให้จำเลยจดทะเบียนหย่ากับโจทก์ หลังจากจดทะเบียนหย่า จำเลยยังคงใช้ชื่อสกุลของโจทก์ตลอดมา และดูเหมือนเจ้าของชื่อสกุลของโจทก์ ขอศาลสั่งจำเลยเลิกใช้ชื่อสกุลของโจทก์ โดยให้จำเลยจดทะเบียนเปลี่ยนไปใช้ชื่อสกุลเดิม ทั้งให้แจ้งเปลี่ยนแปลงในเอกสารราชการต่างๆ หากจำเลยยังคงใช้ชื่อสกุลของโจทก์ ขอให้ชำระค่าเสียหายเดือนละ ๓๐๐,๐๐๐ บาท จำเลยยื่นคำให้การว่า จำเลยประสงค์จะใช้ชื่อสกุลของโจทก์ต่อไป เนื่องจากอยู่ด้วยกันมา ๕๔ ปี คนทั่วไปรับรู้ว่าจำเลยใช้ชื่อสกุลของสามีมาเป็นเวลานาน

ระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น จำเลยโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพ.ร.บ.ชื่อบุคคล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘ กำหนดให้หญิงที่จดทะเบียนสมรสกับชายแล้วได้รับอนุญาตให้ใช้ชื่อสกุลของสามี เมื่อหย่าขาดจากสามีต้องกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิม เป็นการจำกัดเสรีภาพของฝ่ายหญิง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ ขอให้ส่งข้อโต้แย้งดังกล่าวไปยังศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยความว่า กรณีนี้สืบเนื่องมาจากเมื่อชายหญิงสมรสกัน พ.ร.บ.ชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ **มาตรา ๑๒ วรรคหนึ่ง** บัญญัติว่า “คู่สมรสมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามที่ตกลงกัน หรือต่างฝ่ายต่างใช้ชื่อสกุลเดิมของตน” **วรรคสอง** บัญญัติว่า “การตกลงกันตามวรรคหนึ่ง จะกระทำเมื่อมีการสมรสหรือในระหว่างสมรสก็ได้” และ**วรรคสาม** บัญญัติว่า “ข้อตกลงตามวรรคหนึ่ง คู่สมรสจะตกลงเปลี่ยนแปลงภายหลังก็ได้” กรณีการใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสจึงเป็นสิทธิของคู่สมรสทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันตามมาตรา ๑๒ ส่วนกรณีการสมรสสิ้นสุดลงหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสนั้น พ.ร.บ.ชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ **มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง** บัญญัติว่า “เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ให้ฝ่ายซึ่งใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน” และ**วรรคสอง** บัญญัติว่า “เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ให้ฝ่ายซึ่งยังมีชีวิตอยู่และใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิใช้ชื่อสกุลนั้นได้ต่อไป แต่เมื่อจะสมรสใหม่ ให้กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน”

ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า การที่กฎหมายกำหนดสิทธิในการใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่าย กรณีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส (เช่น การสมรสที่เป็นโมฆะ โมฆียะ) แตกต่างจากกรณีการ

สมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ก็เพราะกรณีแรก เป็นการสิ้นสุดการสมรสที่ทั้งสองฝ่ายไม่มุ่งหมายที่จะเป็นคู่สมรสกันอีกต่อไปแล้ว ส่วนกรณีหลัง เป็นเหตุธรรมชาติ มิใช่เหตุอันเกิดจากเจตนาของทั้งสองฝ่าย ความรู้สึกถึงความ เป็นเครือญาติยังคงดำรงอยู่ อย่างไรก็ตาม หากคู่สมรสฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ประสงค์จะสมรสใหม่ต้องเลิกใช้ชื่อสกุล ของคู่สมรสฝ่ายที่ถึงแก่ความตายไปแล้ว พ.ร.บ.ชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง จึงเป็นบทบัญญัติที่ ใช้บังคับกับกรณีที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกัน ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะ เหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศหรือสถานะของบุคคล จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสองและวรรคสาม

๒. กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายที่มีโทษทางอาญา

๒.๑ ประมวลกฎหมายอาญา

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๓/๒๕๖๕ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งของจำเลยที่ว่า **ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๐๘** (ที่บัญญัติว่า ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร หรือนักพรตหรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวางโทษ ...) **ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ**

มาตรา ๒๖ เพราะการแต่งกายเลียนแบบพระสงฆ์ไม่ใช่วิธีการกระทำที่ร้ายแรง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า การแต่งกายเลียนแบบแล้วประพฤติเสื่อมเสียย่อมก่อให้เกิดความเสื่อม ศรัทธาในศาสนานั้น หรือหากมีการบิดเบือนคำสอนตามหลักศาสนาก็อาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือ ศีลธรรมอันดีของประชาชน บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นไปตามหลักนิติธรรม และการที่บทบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ได้ กำหนดอัตราโทษขั้นต่ำ ศาลสามารถใช้ดุลพินิจกำหนดโทษให้สอดคล้องและเหมาะสมกับพฤติการณ์แห่งคดี จึงไม่ เป็นการเพิ่มภาระ หรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ถือได้ว่าเป็นไปตามหลักความได้ สดส่วน ดังนั้น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๐๘ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๖/๒๕๖๖ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า **ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๑๗** ที่ว่า “ผู้ใดวางเพลิงเผาทรัพย์ผู้อื่น ...” มิได้มีถ้อยคำว่า “อันอาจเป็นอันตรายแก่บุคคลทั่วไป” ทำให้ขาดความแน่นอน ชัดเจน เปิดช่องให้มีการตีความเป็นผลร้ายแก่จำเลยทั้งสอง และเป็นบทบัญญัติที่ไม่มีความจำเป็นเพราะมีความผิด ฐานทำให้เสียทรัพย์ ตามมาตรา ๓๕๘ อยู่แล้ว อีกทั้งบทกำหนดโทษประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๑๗ ยังไม่ได้ สัดส่วนกับการกระทำความผิด จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ นอกจากนี้การวางเพลิงเพื่อประท้วง เรียกร้อง เป็นการแสดงออกทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๑๗ จึง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ ด้วย

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า โดยสภาพของการวางเพลิงเผาทรัพย์ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น และเป็นอันตรายต่อประชาชนอยู่ในตัว ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๑๗ จึงมีความชัดเจนแน่นอนพอสมควร ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม และการวางเพลิงเผาทรัพย์มีผลกระทบร้ายแรงกว่าทำให้เสียทรัพย์ การกำหนดอัตราโทษสูง กว่าจึงเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ไม่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ อีกทั้งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๑๗ ตราขึ้นเพื่อมุ่งคุ้มครองความมั่นคงปลอดภัย

ของประชาชน ตามข้อยกเว้นที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ ให้ออกกฎหมายเช่นนี้ได้ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ อีกด้วย

๒.๒ กฎหมายที่มีโทษทางอาญา

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๖/๒๕๖๗ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๔ วรรคสอง เฉพาะในส่วนโทษทางอาญา ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ๒๖ วรรคหนึ่ง (หลักนิติธรรม เพิ่มภาระ) มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง (ห้ามเลือกปฏิบัติ) มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง (หลักการลงโทษทางอาญา) และ มาตรา ๗๗ วรรคหนึ่ง วรรคสาม (หมดความจำเป็นและไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์)

ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า **รัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๗** เป็นบทบัญญัติในหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ ที่กำหนดแนวทางในการตรากฎหมายเพื่อให้รัฐพึงมีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น กำหนดกรอบแนวทางทั้งในแง่เนื้อหา และกระบวนการจัดทำกฎหมาย รวมทั้งการดำเนินการภายหลังจากที่กฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว เพื่อมิให้รัฐตรากฎหมายที่มีผลเป็นการสร้างภาระแก่ประชาชนโดยไม่เหมาะสม มิใช่เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยตรง ไม่มีกรณีพิพาทว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๕๓๔ จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๗ จึงไม่รับวินิจฉัยปัญหาดังกล่าว

ส่วนปัญหาที่รับวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า เช็คเป็นตั๋วเงินที่มีขึ้นเพื่อใช้รับจ่ายเงินแทนการนำเงินสดไปชำระแก่กัน ความน่าเชื่อถือของเช็คจึงมีความสำคัญ หากเช็คขาดความน่าเชื่อถือย่อมส่งผลกระทบต่อ การดำเนินธุรกิจการค้าและระบบเศรษฐกิจของประเทศ และการกำหนดให้มีโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้ออกเช็คระมัดระวังและออกเช็คโดยสุจริต อีกทั้งความผิดตามกฎหมายนี้เป็นความผิดอันยอมความได้ตาม มาตรา ๕ และหากผู้กระทำความผิดใช้เงินตามเช็คภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือบอกกล่าว หรือหนี้ที่ ผู้กระทำความผิดออกเช็คเพื่อใช้เงินนั้นสิ้นผลผูกพันไปก่อนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด คดีอาจเป็นอันเลิกกันได้ ตาม มาตรา ๗ บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และตั๋วเงินแต่ละประเภทมีลักษณะและ วัตถุประสงค์ในการใช้แตกต่างกัน กฎหมายอาจบัญญัติความคุ้มครองไว้ต่างกันได้ บทบัญญัตินี้ดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือ แย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง นอกจากนั้นบทบัญญัตินี้ดังกล่าวใช้บังคับอยู่ในขณะที่มีการกระทำความผิด และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นเป็นไปตามโทษที่บัญญัติไว้ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง

อนึ่ง ปัจจุบันคณะรัฐมนตรีได้เสนอร่างพ.ร.บ.ยกเลิกพ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๕๓๔ พ.ศ. ... ต่อสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๖ มีสาระสำคัญเป็นการยกเลิกพระราชบัญญัติว่า ด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๕๓๔ ทั้งฉบับ โดยระบุเหตุผลว่า เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการจำกัดให้มี กฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้า เพื่อไม่ให้เป็นการแก่ประชาชน และพึง กำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง ตามบทบัญญัติมาตรา ๗๗ ของรัฐธรรมนูญ และเพื่อให้สอดคล้องกับข้อ ๑๑ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมืองที่กำหนดว่าบุคคลจะถูกจำคุกเพียงเพราะเหตุ ว่าไม่สามารถปฏิบัติตามการชำระหนี้ตามสัญญาไม่ได้ ขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการสิทธิมนุษย ชาติพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวของสภาผู้แทนราษฎร

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๘/๒๕๖๔ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า ประมวลรษฎาฎการ มาตรา ๓๗ ตรี ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสอง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า ประมวลรษฎาฎการ มาตรา ๓๗ ตรี กำหนดให้ผู้กระทำความผิดตามมาตรา ๓๗ มาตรา ๓๗ ทวิ และมาตรา ๔๐/๔ ที่หลีกเลี่ยงหรือฉ้อโกงภาษีอากรตั้งแต่สิบล้านบาทต่อปีภาษีขึ้นไป หรือขอคืนภาษีอากรโดยความเท็จตั้งแต่สองล้านบาทต่อปีภาษีขึ้นไป ซึ่งได้กระทำในลักษณะที่เป็นกระบวนการหรือเป็นเครือข่ายโดยสร้างธุรกรรมอันเป็นเท็จหรือปกปิดเงินได้ และมีพฤติกรรมการปกปิดหรือ ซ่อนเร้นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ให้ถือว่าความผิดดังกล่าวเป็นความผิดมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ไม่ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสอง เพราะความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ แห่งกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ใช้บังคับแก่การกระทำความผิดร้ายแรง และประมวลรษฎาฎการมีมาตรการในการดำเนินการเมื่อมีการหลีกเลี่ยงหรือค้างชำระภาษีอากรที่มีความเหมาะสมกับความร้ายแรงของการกระทำความผิดในแต่ละกรณีแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้มาตรการตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

๓ กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความ

๓.๑ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๘/๒๕๖๔ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า ป.วิ.อ.มาตรา ๑๗๒ ทวิ/๑ ที่บัญญัติว่า “ภายหลังที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา ๑๗๒ วรรคสอง (สอบคำให้การของจำเลย) แล้ว เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ศาลออกหมายจับจำเลย หากไม่ได้ตัว จำเลยมาภายในสามเดือนนับแต่วันออกหมายจับ เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า และจำเลยมีทนายความ ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ และเมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาในคดีนั้นต่อไป” และวรรคสอง บัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานตามวรรคหนึ่งต้องมีโฉดคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปี ในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล” เป็นบทบัญญัติที่ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ เพราะเป็นการจำกัดสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่และสิทธิในการถามค้านพยานที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนของจำเลย ทั้งมิได้ให้สิทธิในการขอให้พิจารณาคดีใหม่ และยังชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔ วรรคสองด้วย เพราะเป็นการปฏิบัติต่อจำเลยเสมือนผู้กระทำความผิด ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า ในส่วนที่โต้แย้งว่า บทบัญญัติดังกล่าวชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่งนั้น เมื่อจำเลยหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีอันควร ถือได้ว่าเป็นกรณีจำเลยไม่ประสงค์เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีหรือสละสิทธิในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าตนเอง ควรให้อำนาจศาลพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้เพื่อมิได้เกิดความล่าช้า อีกทั้งการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยตามบทบัญญัตินี้ดังกล่าวต้องเป็นไปตามเงื่อนไขสี่ประการ ได้แก่ (๑) ศาลได้ต้องอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังแล้ว (๒) จำเลยหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร โดยศาลได้ออกหมายจับจำเลย แต่ไม่ได้จำเลยมาศาลภายในสามเดือน นับแต่วันออกหมายจับ (๓) จำเลยต้องมีทนายความ อัน

เป็นการกำหนดให้จำเลยมีตัวแทนเพื่อคุ้มครองสิทธิของตนในการต่อสู้คดี และ (๔) ต้องมิใช่คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล อันเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลในการพิจารณาและสืบพยานหลังจำเลยอย่างชัดเจน นอกจากนี้หากจำเลยมีเหตุผลสมควรที่ไม่อาจปรากฏตัวในการพิจารณาคดีของศาล ย่อมไม่เป็นการตัดสิทธิจำเลยในการใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาที่ยังไม่ถึงที่สุด และแม้จำเลยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว อาจมีสิทธิร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ หากกรณีเข้าเงื่อนไขตามพ.ร.บ.การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. ๒๕๖๖

การพิจารณาและสืบพยานหลังจำเลยตามมาตรา ๑๗๒ ทวิ/๑ แม้เป็นการจำกัดสิทธิในการต่อสู้คดีของโจทก์อยู่บ้าง แต่เมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะที่ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว ไม่ขาดอายุความ อันเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน กับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของจำเลย ประโยชน์สาธารณะย่อมมีมากกว่า บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖

- ส่วนที่ได้แย้งว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสองนั้น ป.วิ.อ.มาตรา ๑๗๒ ทวิ/๑ ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจในการพิจารณาสืบพยานลับหลังจำเลยเท่านั้น ศาลไม่อาจพิจารณาและพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดและลงโทษจำเลยได้ในทันที ศาลต้องรับฟังพยานหลักฐานและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ไม่มีลักษณะที่เป็นการปฏิบัติต่อจำเลยเสมือนหนึ่งว่าจำเลยเป็นผู้กระทำ และมีได้เป็นการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด หรือเป็นการปฏิบัติต่อจำเลยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิด บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง

คำวินิจฉัยศาลศาลรธน.ที่ ๑๖/๒๕๖๓ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๖/๓ มาตรา ๒๒๗ และมาตรา ๒๒๗/๑ ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงแล้วนำพยานบอกเล่ามาประกอบสำนวนคดีได้ ทำให้คดีนี้ศาลรับฟังพยานโจทก์ซึ่งเป็นพยานบอกเล่าแล้วมีคำสั่งประทับฟ้อง บทบัญญัติทั้งสามมาตราจึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า **การรับฟังพยานหลักฐานและบทตัดสินคดีอาญามีได้เคร่งครัด** ศาลมีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานใดๆ ก็ได้ที่สามารถพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย เพียงแต่ต้องไม่ใช่พยานหลักฐานที่เกิดจากการงู้อะ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่นเท่านั้น สำหรับพยานบอกเล่า แม้โดยสภาพจะมีข้อบกพร่อง แต่ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจรับฟังพยานบอกเล่าโดยคู่ความมีสิทธิร้องคัดค้าน ตามมาตรา ๒๒๖/๓ วรรคสอง และเพื่อเป็นการคุ้มครองจำเลยในคดีอาญา มาตรา ๒๒๗/๑ จึงให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่าด้วยความระมัดระวัง อีกทั้งหากมีข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ก็ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย ตามมาตรา ๒๒๗ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๖/๓ มาตรา ๒๒๗ และมาตรา ๒๒๗/๑ ที่ให้ศาลมีอำนาจรับฟังพยานบอกเล่า จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง

หมายเหตุ : คดีนี้ ศาลมีคำสั่งประทับฟ้องเพราะรับฟังคำเบิกความของนายโจทก์ ซึ่งเป็นเพียงพยานบอกเล่า จำเลยที่ ๒ จึงโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้ศาลมีดุลพินิจรับฟังพยานบอกเล่าได้ ขัดหรือแย้งต่อ

รัฐธรรมนูญ แต่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าไม่ขัด เพราะในคดีอาญา ศาลสามารถรับฟังพยานหลักฐานใดๆก็ตามที่สามารถพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ และแม้บทบัญญัติดังกล่าวให้รับฟังพยานบอกเล่าได้ แต่ก็ให้รับฟังด้วยความระมัดระวัง

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๘/๒๕๖๖ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๖๕ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๗ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า **ป.วิ.อ.มาตรา ๑๖๕ วรรคหนึ่ง** ที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญาเป็นโจทก์ห้ามมิให้ศาลถามค่าให้การจำเลย และก่อนที่ศาลประทับฟ้อง มิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น” เป็นการคุ้มครองสถานภาพแห่งสิทธิและเสรีภาพของจำเลยมิให้ได้รับความเดือดร้อนจนกว่าศาลจะตรวจสอบแล้วว่าคดีมีมูล แม้ศาลไม่อาจถามค่าให้การจำเลยและจำเลยไม่มีสิทธินำพยานมาสืบ แต่จำเลยก็ยังมีสิทธิตั้งทนายมาซักค้านพยานโจทก์ได้ ส่วน **ป.วิ.อ.มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง** ที่บัญญัติว่า คำสั่งของศาลที่ให้คดีมีมูลย่อมเด็ดขาด ...” นั้น เมื่อศาลมีคำสั่งให้คดีมีมูลก็จะประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไป **คดียอมเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล** คู่ความสามารถใช้สิทธิต่อสู้คดีตามกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเต็มที่ และมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาตามกฎหมายได้อีกชั้นหนึ่ง ประกอบกับหากยอมให้มีการอุทธรณ์คำสั่ง คู่ความอาจยกเป็นเหตุในการประวิงคดี ทำให้การดำเนินคดีล่าช้า บทบัญญัติทั้งสองมาตราจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๗

๓.๒ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๒๕/๒๕๖๗ คดีนี้ ศาลจังหวัดร้อยเอ็ดส่งคำร้องของผู้ร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๒๓ วรรคหนึ่ง วรรคสี่ และวรรคห้า ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ กับมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๒๓ วรรคหนึ่ง กำหนดระยะเวลาในการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน โดยแบ่งออกเป็น ๓ กรณี กรณีแรก ไม่มีพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัย ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีภายในหกสิบวัน นับแต่วันที่มีการยึดทรัพย์สินนั้น กรณีที่ ๒ มีพฤติการณ์พิเศษ ต้องยื่นคำร้องขอไม่ช้ากว่าเจ็ดวันก่อนวันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดไว้เพื่อการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินนั้นเป็นครั้งแรก กรณีที่ ๓ มีเหตุสุดวิสัย ต้องยื่นคำร้องขอก่อนขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สิน เป็นกรณีกฎหมายกำหนดให้มีข้อยกเว้นเป็นกรณีพิเศษเพิ่มขึ้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ไม่เช่นนั้นผู้ร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินจะใช้สิทธิยื่นคำร้องขอได้เพียงกรณีเดียวคือภายในหกสิบวัน นับแต่วันที่มีการยึดทรัพย์สิน และการพิจารณาว่ามีพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัยหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่าต้องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๓ ศาลมีอาจใช้ดุลพินิจเพียงลำพัง

- มาตรา ๓๒๓ วรรคสี่ ที่บัญญัติให้สิทธิโจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายื่น คำร้องขอให้ศาลสั่งให้บุคคลภายนอกผู้ยื่นคำขอให้ปล่อยทรัพย์สินวางเงินหรือหาประกันต่อศาล ในกรณีที่คำร้องนั้นไม่มีมูลและยื่นเข้ามาเพื่อประวิงคดี ถ้าผู้ร้องไม่ปฏิบัติตาม ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีและคำสั่งดังกล่าวเป็นที่สุดนั้น **เพื่อให้การยื่นคำร้องขอปล่อยทรัพย์สินเพื่อประวิงการบังคับคดีทำได้ยากขึ้น** และเหตุที่ให้คำสั่งดังกล่าวเป็นที่สุด เนื่องจากหาก

ปล่อยให้มีการอุทธรณ์ฎีกาต่อไป กระบวนการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งจะยึดเยื้อ ทำให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่สามารถบังคับคดี

- มาตรา ๓๒๓ วรรคห้า ที่บัญญัติให้โจทก์หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจยื่นคำร้องต่อศาลภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งยกคำร้องขอ เพื่อขอให้ศาลสั่งให้ผู้กล่าวอ้างชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตนได้นั้น เป็นการหลักเกณฑ์เรียกค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาที่ได้รับความเสียหายโดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่ เพื่อคุ้มครองผู้ที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน และเป็นการป้องปรามการร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินโดยมีเจตนาเพื่อให้การบังคับคดีล่าช้าหรือยื่นเข้ามาเพื่อประวิงคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๒๓ วรรคหนึ่ง วรรคสี่ และวรรคห้า จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ กับมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๒/๒๕๖๕ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๗ มาตรา ๒๔๘ และมาตรา ๒๔๙ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และ มาตรา ๑๘๙ เพราะมาตรา ๒๔๗ กำหนดให้การฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์ในคดีแพ่งจะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับอนุญาตให้ฎีกา มีผลให้ไม่ว่าคู่ความจะมีฐานะทางเศรษฐกิจอย่างไรและจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันเท่าไร มีสิทธิยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายได้เท่าเทียมกัน มาตรา ๒๔๘ กำหนดให้การพิจารณาและวินิจฉัยคำร้องตามมาตรา ๒๔๗ กระทำโดยองค์คณะผู้พิพากษาที่ประธานศาลฎีกาแต่งตั้ง ประกอบด้วยรองประธานศาลฎีกาและผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาอีกอย่างน้อย ๓ คน ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการพิจารณาพิพากษาคดี อันเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาถ้อยแถลงคดี และมาตรา ๒๔๙ วรรคหนึ่ง ให้ศาลฎีกาพิจารณาอนุญาตฎีกาได้เมื่อเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาสำคัญที่ควรวินิจฉัย และวรรคสอง กำหนดกรณีปัญหาสำคัญสำหรับการพิจารณาคำร้องขออนุญาตฎีกาไว้ตาม (๑) ถึง (๖) หากคำร้องอนุญาตฎีกาใดมีลักษณะเป็นกรณีปัญหาสำคัญย่อมได้รับอนุญาตให้ฎีกา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๗ มาตรา ๒๔๘ และมาตรา ๒๔๙ จึงไม่หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และการที่กฎหมายกำหนดให้องค์คณะผู้พิพากษาที่ประธานศาลฎีกาแต่งตั้งพิจารณาและวินิจฉัยคำร้องขออนุญาตฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๘ เป็นเพียงการแต่งตั้งองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาเพื่อพิจารณาลักษณะคดีที่เป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย มิใช่การจัดตั้งศาลขึ้นใหม่หรือกำหนดวิธีพิจารณาเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีแทนศาลฎีกา จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๙

๓.๓ กฎหมายว่าด้วยการรับรองฎีกาของอัยการสูงสุดในคดีคำมนุษย์และคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๗/๒๕๖๗ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีคำมนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๕ วรรคสี่ ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดได้มอบหมายลงลายมือชื่อรับรองในฎีกาของพนักงานอัยการว่ามีเหตุอันควรที่ศาลฎีกาจะได้วินิจฉัย ให้ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญและให้ศาลฎีการับฎีกา” ทำให้สิทธิในการฎีกาของคู่ความที่เป็นพนักงานอัยการกับจำเลยแตกต่างกัน เป็นการเลือก

ปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคล ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๕ วรรคสี่ ไม่ได้กำหนดกรอบดุลพินิจในการรับรองให้ฎีกาของอัยการสูงสุด แตกต่างจากการขออนุญาตฎีกาต่อศาลฎีกามีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าปัญหาตามฎีกานั้นต้องเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย ตามมาตรา ๔๕ วรรคสอง (๑) ถึง (๘) อันถือเป็นกรอบการใช้ดุลพินิจของศาลฎีกา ทำให้การนำคดีขึ้นสู่ศาลฎีกาของพนักงานอัยการแตกต่างไปจากจำเลย ด้วยเหตุดังกล่าว พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๕ วรรคสี่ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม และกำหนดคำบังคับให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลเมื่อพ้นร้อยหกสิบวัน นับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย

หมายเหตุ : เหตุผลสำคัญที่ทำให้พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๕ วรรคสี่ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม เพราะศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า คดีที่โจทก์ที่เป็นพนักงานอัยการกับคดีที่โจทก์เป็นราษฎรด้วยตนเอง ไม่ได้มีสาระสำคัญแตกต่างกัน การกำหนดสิทธิในการฎีกาแตกต่างกัน โดยกรณีขออนุญาตต่อศาลฎีกา องค์คณะผู้พิพากษาที่พิจารณาเรื่องนี้ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของมาตรา มาตรา ๔๕ วรรคสอง (๑) ถึง (๘) แต่การอนุญาตต่ออัยการสูงสุด ไม่ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ใดๆ พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๕ วรรคสี่ จึงขัดต่อหลักความเสมอภาพและห้ามเลือกปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม

อนึ่ง ก่อนหน้านี้นี้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ ๒๒/๒๕๖๕ ว่า พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๖ วรรคสี่ ซึ่งมีหลักการเหมือนกับพ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๕ วรรคสี่ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง โดยศาลรัฐธรรมนูญให้เหตุผลทำนองเดียวกันและกำหนดคำบังคับให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลเมื่อพ้นร้อยหกสิบวัน นับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยเช่นเดียวกัน

๔. กลุ่มคำวินิจฉัยกฎหมายเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง

๔.๑ การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

๔.๑.๑ กฎหมายเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๑/๒๕๖๗ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๑๐๙ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดและเป็นที่เหตุให้ต้องมีการเลือกตั้งใหม่ ไม่ว่าจะมีการร้องขอหรือไม่ให้ศาลสั่งให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งครั้งที่เป็เหตุให้ศาลมีคำสั่งเช่นวั้นั้น จำนวนค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้ศาลพิจารณาจากหลักฐานการใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอต่อศาล...” ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ เพราะผู้ร้องพ้นจากตำแหน่งและถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไปแล้วตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ยังต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้งด้วย ถือเป็นการลงโทษซ้ำสอง เป็นขัดต่อหลักนิติธรรม และเป็นการเพิ่มภาระ

แก่ผู้คัดค้านเกินสมควรแก่เหตุ ทั้งยังขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ เพราะกรณีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลาออกจากตำแหน่งและต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ลาออกไม่ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งแต่ประการใด เป็นเหตุให้บุคคลไม่เสมอภาคกันในทางกฎหมาย

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า การที่ผู้สมัครกระทำการอันมิชอบด้วยกฎหมายเลือกตั้งเป็นเหตุให้รัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายงบประมาณในการจัดการเลือกตั้งถือเป็นการกระทำละเมิดต่อรัฐ อีกทั้งการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นมาตรการลงโทษทางการเมือง ต่างจากความรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการเยียวความเสียหายแก่รัฐ กรณีจึงไม่ขัดต่อหลักการกระทำครั้งเดียวไม่อาจถูกลงโทษสองครั้ง พ.ร.บ. การเลือกตั้งสมาชิกท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๑๐๙ วรรคหนึ่ง จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

ส่วนข้อโต้แย้งของผู้คัดค้านที่ว่า พ.ร.บ. การเลือกตั้งสมาชิกท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๑๐๙ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง โดยเทียบกับกรณีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลาออก ไม่ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งนั้น ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า การลาออกเป็นสิทธิตามพ.ร.บ. องค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๓๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดพ้นจากตำแหน่งเมื่อ ... (๓) ลาออก โดยยื่นหนังสือต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ...” การลาออกจึงเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติรองรับให้ทำได้ บุคคลที่ลาออกจึงไม่ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้ง อันเป็นกรณีที่รัฐปฏิบัติต่อบุคคลที่มีสาระสำคัญต่างกันให้แตกต่างกันได้ ไม่ถือเป็นเหตุให้บุคคลไม่เสมอภาคกันในกฎหมาย บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง

ข้อสังเกต

พ.ร.บ. ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มีบทบัญญัติให้ผู้ที่ถูกเพิกถอนสิทธิและเป็นผู้ที่ห้ามการเลือกตั้งใหม่ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งเช่นเดียวกัน โดยมาตรา ๑๓๙ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดและเป็นเหตุให้ต้องมีการเลือกตั้งใหม่ ไม่ว่าจะมีการร้องขอหรือไม่ ให้ศาลฎีกาสั่งให้ผู้นั้นรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งครั้งที่ศาลฎีกามีคำสั่งเช่นนั้น จำนวนค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้ศาลฎีกาพิจารณาจากหลักฐานการใช้จ่ายที่คณะกรรมการเสนอต่อศาล”

๔.๑.๒ กฎหมายเกี่ยวกับลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

๑) ลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาล ตามพ.ร.บ. การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๔๕ (๔) ซึ่งมีถ้อยคำทำนองเดียวกับ พ.ร.บ. การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๖) ที่ว่า “ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล”

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๓/๒๕๖๔ เป็นกรณีสืบเนื่องมาจากมีประกาศจังหวัดพิษณุโลกให้ผู้ฟ้องคดีสิ้นสุดสมาชิกภาพการเป็นสมาชิกสภาเทศบาลตำบลปลักแรด โดยอ้างเหตุว่า ศาลแขวงพิษณุโลกมีคำพิพากษาจำคุกผู้ฟ้องคดีเป็นเวลา ๒๔ เดือน และมีหมายจำคุกให้คุมขังเป็นเวลา ๔ วัน เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภา

เทศบาลตำบลปลักแรดสิ้นของผู้ฟ้องคดีชั้นสุดลง เพราะเหตุ “ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายศาล” ตามพ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ มาตรา ๑๙ วรรคหนึ่ง (๔) ประกอบมาตรา ๑๕ วรรคสอง และพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๔๕ (๔)

ผู้ฟ้องคดีจึงฟ้องสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลก และเทศบาลตำบลปลักแรดต่อศาลปกครองพิษณุโลก ขอให้มีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งดังกล่าว และให้ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสามร่วมกันชดเชยค่าตอบแทนพร้อมดอกเบี้ย

ระหว่างการพิจารณาของศาลปกครองพิษณุโลก ผู้ฟ้องคดียื่นคำร้องขอให้ส่งคำโต้แย้งให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายทั้งสองฉบับที่กำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เมื่อต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังโดยหมายศาล ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ มาตรา ๒๙ และมาตรา ๑๐๑ (๑๓) โดยอ้างเหตุว่า เนื่องจากผู้ฟ้องคดีถูกจำคุกตามคำพิพากษาเพียงช่วงเวลาในระหว่างประกันตัวเท่านั้น ประกอบกับคดียังไม่ถึงที่สุด และต่อมาศาลฎีกามีคำสั่งจำหน่ายคดีจากสารบบความ เนื่องจากในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อโจทก์ขอถอนฟ้องก่อนคดีถึงที่สุดและศาลอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้อง สิทธินาคืออาญามาฟ้องย่อมเป็นอันระงับไปตามป.วิ.อ.มาตรา ๓๙ (๒) อีกทั้งเมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) ยังให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงต่อเมื่อต้องคำพิพากษาถึงที่สุด แม้จะมีการรอการลงโทษ เว้นแต่เป็นการรอการลงโทษในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ฯลฯ

ศาลรัฐธรรมนูญไม่รับวินิจฉัยข้อโต้แย้งเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕ ส่วนข้อโต้แย้งเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตราอื่น ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า พ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ มาตรา ๑๙ วรรคหนึ่ง (๔) (ที่บัญญัติว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาเทศบาลสิ้นสุดลงเมื่อขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา ๑๕ วรรคสอง) ประกอบมาตรา ๑๕ วรรคสอง (ที่บัญญัติว่า ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกสภาเทศบาลต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น) และพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๔๕ (๔) (ที่บัญญัติว่า บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ... (๔) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล) เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาเทศบาล เพื่อให้สมาชิกสภาเทศบาลซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชนในระดับท้องถิ่นเป็นผู้ที่ปราศจากเหตุหมิ่นเหม่ เนื่องจากสมาชิกสภาท้องถิ่นถือเป็นต้นแบบในฐานะตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่น หากมีเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นย่อมอาจคาดหมายได้ว่า บุคคลนั้นจะปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบและส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อท้องถิ่นได้ บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง กับวรรคสาม ทั้งยังเป็นคนละเรื่องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) ที่ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก ฯลฯ บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) ด้วย

หมายเหตุ

คดีนี้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง กับวรรคสาม รวมกันไปในคราวเดียว

๒) ลักษณะต้องห้าม ตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ ที่บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

(๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกักขังเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดฐานฟอกเงิน”

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๑/๒๕๖๕ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ ที่บัญญัติว่า “**มาตรา ๕๐** บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้บุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ... **(๑๐)** เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อ ... กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก ...” โดยไม่กำหนดระยะเวลาจำกัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เป็นการตัดสิทธิการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นและกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ยื่นคำร้อง จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๔๐

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๑๐) ที่กำหนดให้ผู้ที่จะได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นต้องไม่เป็นผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนักโดยมิได้กำหนดระยะเวลาจำกัดสิทธิ เป็นการบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) และ พ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๒ (๑๒) ที่กำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกรณีดังกล่าวด้วย เพื่อเป็นมาตรการตรวจสอบ สกัด ป้องกัน และยับยั้งบุคคลที่มีประวัติเสื่อมเสียไม่ให้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างเด็ดขาด และกำหนดความผิดเฉพาะความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนักเท่านั้น มิได้รวมผู้เข้าไปเล่นการพนันหรือผู้สนับสนุน จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของประเทศหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ ตามข้อยกเว้นของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๐ (๑๐) จึงมิได้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๔๐

ต่อมา**คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๒๖-๒๗/๒๕๖๗** ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๐ ที่บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้บุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ... **(๑๐)** เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ...” ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๔๐ ด้วยเหตุผลทำนองเดียวกัน

ข้อสังเกต

เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับ**ลักษณะต้องห้ามของผู้ใหญ่บ้าน** ตาม**พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๕๕๗ มาตรา ๑๒** ที่บัญญัติว่า ผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะดังต่อไปนี้ ...

... (๑๑) ไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า กฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยศุลกากร กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน ในฐานความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือวัตถุระเบิดที่นายทะเบียนไม่อาจออกใบอนุญาตให้ได้ กฎหมายว่าด้วยที่ดินในฐานความผิดเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ กฎหมายว่าด้วยยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง และกฎหมายว่าด้วยการพนันในฐานความผิดเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๓/๒๕๖๓ เป็นกรณีนายอำเภอเกษตรสมบูรณ์มีคำสั่งให้ผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งพ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากปรากฏข้อเท็จจริงว่าเคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลว่าไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งตามที่กฎหมายบัญญัติ อันเป็นความผิดตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๕ อันเป็นลักษณะต้องห้ามดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ตามพ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๕๕๗ **มาตรา ๑๒ (๑๑)** ที่ว่า “ต้องไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับ ... กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง”

ผู้ใหญ่บ้านอุทธรณ์คำสั่งของนายอำเภอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา แต่ผู้ว่าราชการจังหวัดมีคำวินิจฉัยยกอุทธรณ์ ผู้ใหญ่บ้านจึงฟ้องนายอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัดต่อศาลปกครองกลาง ขอให้เพิกถอนคำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ และเพิกถอนคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ กับยื่นคำร้องขอให้ส่งข้อโต้แย้งของตนไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๕๕๗ **มาตรา ๑๒ (๑๑)** เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความผิดว่าด้วยการเลือกตั้ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ เพราะ**ไม่มีกำหนดระยะเวลาจำกัดสิทธิไว้** อันกระทบสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ฟ้องคดีอย่างรุนแรง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า การที่พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๕๕๗ มาตรา ๑๒ (๑๑) กำหนดคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านในส่วนที่ว่า “ต้องไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง” **โดยมิได้ระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งในฐานใด** ย่อมหมายความว่า กระทำความผิดในทุกฐานความผิด รวมทั้งไม่ได้กำหนดกรอบระยะเวลาในกรณีที่ผู้นั้นถูกต้องห้ามรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านไว้ด้วย ย่อมทำให้ผู้กระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งในทุกกรณีถูกต้องห้ามรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านตลอดชีวิต การกำหนดให้การกระทำความผิดกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งเป็นคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน โดยไม่จำแนกประเภทการกระทำและความหนักเบาแห่งสภาพบังคับตามลักษณะและพฤติการณ์แห่งการกระทำนั้น เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ซึ่งไม่ได้สัดส่วนกัน จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ บรรคหนึ่ง

นอกจากนี้ยังมี**คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๗ - ๘/๒๕๖๕** เป็นกรณีตามพ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๒ (๑๑) ที่ว่า “ต้องไม่ใช่ผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับ ... กฎหมายว่าด้วยยาเสพติด” **คำวินิจฉัยที่ ๑๓/๒๕๖๖** เป็นกรณีตามพ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๒ (๑๑) ที่ว่า “ต้องไม่ใช่ผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับ ... กฎหมายว่าด้วยการพนันในฐานความผิดเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก” และ**คำวินิจฉัยที่ ๕/๒๕๖๗** เป็นกรณีตามพ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๒ (๑๑) ที่ว่า “ต้องไม่ใช่ผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับ ... กฎหมายว่าด้วยป่าไม้” ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยทำนองเดียวกับคำวินิจฉัยที่ ๑๓/๒๕๖๓

เป็นที่เห็นได้ว่า กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับเกี่ยวกับพ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๒ (๑๑) ว่าด้วยคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน ตามคำวินิจฉัย ที่ ๑๓/๒๕๖๓, ๗ - ๘/๒๕๖๕, ๑๓/๒๕๖๖ และ ๕/๒๕๖๗ ที่เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดตามฐานความผิดหรือกฎหมายที่กำหนดไว้ และไม่กำหนดระยะเวลาจำกัดสิทธิ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า**ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ** แต่กรณีของพ.ร.บ. การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๐ (๑๐) ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า**ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ** เพราะเป็นการบัญญัติตามตัวบทรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) และ พ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๒ (๑๒) ที่มีเจตนารมณ์เพื่อสกัด ป้องกัน และยับยั้งบุคคลที่มีประวัติเสื่อมเสียไม่ให้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างเด็ดขาด จึงไม่กำหนดระยะเวลาห้ามดำรงตำแหน่ง ต่างจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านที่ไม่ได้มีความสำคัญมากนัก กรณีลักษณะต้องห้ามของผู้ใหญ่บ้าน ตามพ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๒ (๑๑) ที่ไม่จำกัดระยะเวลาห้ามดำรงตำแหน่ง จึงเป็นการจำกัดสิทธิเกินสมควรแก่เหตุ

๓) ลักษณะต้องห้าม ตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒

มาตรา ๕๐ (๒๑) ที่ว่า “เคยถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และยังไม่พ้นห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากการถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจนถึงวันเลือกตั้ง”

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๕/๒๕๖๖ เป็นกรณีพนักงานอัยการยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลจังหวัดปทุมธานี กล่าวหาว่า จำเลยลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลตำบลบ้านกลาง เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ โดยรู้อยู่แล้วว่า ตนเป็นผู้ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามในการสมัครรับเลือกตั้ง เนื่องจากจำเลยต้องคำพิพากษาของศาลแขวงดอนเมือง เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๘ ในคดีหมายเลขแดงที่ อ.๑๐๗๕/๒๕๕๘ ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของจำเลยมีกำหนดห้าปี ซึ่งเมื่อนับถึงวันเลือกตั้งยังไม่พ้นกำหนดห้าปี นับแต่วันพ้นจากการถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง อันเป็นลักษณะต้องห้ามตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ **มาตรา ๕๐** ที่บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ... (๒๑) เคยถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและยังไม่พ้นห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากการถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจนถึงวันเลือกตั้ง” ขอให้ลงโทษตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๑๒๐ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๓๗

คดีมีประเด็นมาสู่ศาลรัฐธรรมนูญตามคำโต้แย้งของจำเลยที่ว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๒๑) ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจะต้องมีการกระทำอันเป็นเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และมีกำหนดระยะเวลาตามที่องค์นิติบัญญัติเห็นว่าเป็นกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมอยู่แล้ว แต่กรณีตามมาตรา ๕๐ (๒๑) เมื่อพ้นระยะเวลาถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแล้ว **ยังต้องรอจนกว่าจะพ้นห้าปี นับแต่วันที่พ้นจากการถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจนถึงวันเลือกตั้ง** จึงจะสามารถสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ เป็นการกำหนดลักษณะต้องห้ามในการลงสมัครรับเลือกตั้งก่อนเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่มีความเข้มงวดเกินความจำเป็น ไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

๔) ลักษณะต้องห้าม ตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒

มาตรา ๕๐ (๒๕) ที่ว่า “เคยถูกลงโทษพ้นจากตำแหน่งใด ๆ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพราะทอดทิ้งหรือละเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจ หรือปฏิบัติกรไม่ชอบด้วยหน้าที่และอำนาจ หรือประพฤติตนฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือมีความประพฤติในทางที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่ศักดิ์ตำแหน่ง หรือแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือแก่ราชการ และยังไม่พ้นห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งจนถึงวันเลือกตั้ง”

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๖/๒๕๖๘ เป็นกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยว่า กระทำความผิดฐานลงสมัครรับเลือกตั้งโดยรู้อยู่แล้วว่าตนเป็นผู้ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายก อบ.ต.ตำบลท่าโรง **เนื่องจากเคยถูกลงโทษพ้นจากตำแหน่งนายก อบ.ต.ตำบลท่าโรง และยังไม่พ้นห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งจนถึงวันเลือกตั้ง** อันเป็นลักษณะต้องห้ามตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๒๕)

ระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น จำเลยโต้แย้งว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๒๕) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๕ และมาตรา ๒๖ เพราะเป็นเพียงการพ้นจากตำแหน่งโดยคำสั่งทางปกครอง มิใช่อำนาจตุลาการ และกำหนดระยะเวลาที่ให้อาจจนกว่าจะพ้นห้าปีนับแต่วันที่ถูกลงโทษพ้นจากตำแหน่งจนถึงวันเลือกตั้งจึงจะสามารถสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ แตกต่างจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาที่มีได้บัญญัติลักษณะต้องห้ามดังกล่าว เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ศาลชั้นต้นส่งข้อโต้แย้งของจำเลยไปยังศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๒๕) กำหนดลักษณะต้องห้ามตามเหตุแห่งการพ้นจากตำแหน่งโดยคำสั่งทางปกครอง ซึ่งมีสภาพบังคับตามกฎหมายโดยไม่ต้องรอการยืนยันจากองค์กรตุลาการ และสภาพบังคับตามกฎหมายจะดำรงอยู่จนกว่าจะมีการเพิกถอน หลังจากนั้นหากมีการโต้แย้งถึงความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่ง องค์กรตุลาการจึงจะเข้ามาตรารวสอบคำสั่งทางปกครองนั้น ส่วนที่ห้ามไม่ให้กลับเข้ามาดำรงตำแหน่งอีกครั้งมีกำหนดระยะเวลาห้าปีนั้น

เป็นการจำกัดสิทธิชั่วคราวให้เหมาะสมกับระดับความร้ายแรงแห่งพฤติกรรม เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเข้ามามีโอกาสใช้อำนาจที่อาจทำให้ราชการเสียหายเพียงระยะเวลาหนึ่ง และเป็นการบัญญัติลักษณะต้องห้ามเฉพาะของสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่สามารถกำหนดให้แตกต่างจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาได้ บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดลักษณะต้องห้ามเพื่อการกลั่นกรองบุคคลก่อนเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่มีความจำเป็นและเหมาะสม เป็นไปตามหลักความและสัดส่วนพอเหมาะพอควรแก่กรณี ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินเหตุ ไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

๔.๑๓ กฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในคดีเลือกตั้งและคดีอาญา

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๒๒/๒๕๖๗ พนักงานอัยการจังหวัดอุดรธานีฟ้องว่า จำเลยกระทำความผิดฐานให้เงินแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเองหรือผู้สมัครอื่นในเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล ตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๑๒๖ วรรคหนึ่ง ซึ่งมีโทษจำคุกและปรับ กับให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดยี่สิบปีด้วย

จำเลยยื่นคำร้องโต้แย้งว่า กรณีเดียวกันนี้ จำเลยเคยต้องคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ว่า กระทำการอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้มีการเลือกตั้งใหม่ และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของจำเลยเป็นเวลาสิบปี นับแต่วันมีคำพิพากษา ตามมาตรา ๑๐๘ วรรคสอง คดีนี้ ศาลจังหวัดอุดรธานีต้องใช้บทบัญญัติมาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๑๒๖ วรรคหนึ่ง ที่ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดยี่สิบปีด้วย เป็นการลงโทษบุคคลมากกว่าหนึ่งครั้งสำหรับการกระทำความผิดที่บุคคลนั้นกระทำเพียงครั้งเดียว และเป็น การจำกัดเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- **มาตรา ๑๒๖ วรรคหนึ่ง** ที่ให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ฝ่าฝืนมาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๑) มีกำหนดยี่สิบปี เพื่อลงโทษทางการเมืองแก่บุคคลที่กระทำความผิดอันมีลักษณะร้ายแรงที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง อันเป็นการกำหนดโทษในคดีอาญาและการพิจารณาพิพากษาคดีอยู่ในอำนาจของศาลอาญา

ส่วนมาตรา ๑๐๘ วรรคสอง เป็นการกำหนดโทษในคดีเลือกตั้งและการพิจารณาพิพากษาคดีอยู่ในอำนาจของศาลอุทธรณ์ เป็นการดำเนินคดีที่แยกต่างหากจากกัน เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ กระบวนการ องค์ประกอบ ความผิด องค์การที่เกี่ยวข้อง และมาตรฐานในการรับฟังพยานหลักฐานที่แตกต่างกัน

- หากการกระทำของจำเลยเป็นไปตามองค์ประกอบความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในคดีแต่ละประเภทย่อมเป็นความผิดและให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้ ทั้งคดีเลือกตั้งและคดีอาญา มิใช่การลงโทษบุคคลมากกว่าหนึ่งครั้งสำหรับการกระทำความผิดที่บุคคลนั้นกระทำเพียงครั้งเดียว

เมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะกับผลกระทบต่อบุคคล ประโยชน์สาธารณะมีมากกว่า และเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖

๔.๑๔ กฎหมายเกี่ยวกับกำหนดเวลาเริ่มหาเสียง

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๔/๒๕๖๘ เป็นกรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ขอให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของนาง ร. (ผู้คัดค้าน) เพราะเหตุเข้าร่วมงานวันกำนันผู้ใหญ่บ้าน และมอบเงินสนับสนุนกิจกรรมแก่ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน อันเป็นการฝ่าฝืน พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๒)

ผู้คัดค้านโต้แย้งว่า วันที่ผู้คัดค้านกระทำการดังกล่าวยังไม่มีประกาศให้มีการเลือกตั้งใหม่ และขอให้ส่งคำร้องของผู้คัดค้านที่โต้แย้งว่า **มาตรา ๖๔** บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์แห่งความเที่ยงธรรมและความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้ผู้สมัครหาเสียงเลือกตั้งได้ภายในกำหนดเวลา ดังต่อไปนี้ ...**(๔)** ในกรณีมีการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ให้กระทำได้ตั้งแต่วันที่มิคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่จนถึงเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกาของวันก่อนวันเลือกตั้ง”

การกำหนดให้หาเสียงเลือกตั้งได้ตั้งแต่วันที่มิคำสั่งให้เลือกตั้งซ่อม เป็นการบัญญัติกฎหมายให้มีผลใช้บังคับทันทีโดยยังไม่มีประกาศให้ทราบ ทำให้เกิดการโต้แย้งเสียเปรียบ

และ**มาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง** บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเองหรือผู้สมัครอื่น ให้งดเว้นการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัคร หรือการชักชวนให้ไปลงคะแนนไม่เลือก ผู้ใดเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ด้วยวิธีการ ดังต่อไปนี้ ...**(๒)** ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด หรือศาสนสถานอื่น สถานศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือสถาบันอื่นใด ...

การที่**มาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๒)** ไม่กำหนดช่วงเวลาการบังคับใช้ไว้ เป็นบทบัญญัติที่ไม่ชัดเจน รวมทั้งการนำกำหนดเวลาหาเสียงเลือกตั้งตามมาตรา ๖๔ วรรคหนึ่ง (๔) มารวมเป็นกำหนดเวลาบังคับใช้กับการกระทำตามมาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๒) เป็นบทบัญญัติที่ขัดแย้งกันเอง ทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการบังคับใช้กฎหมาย

บทบัญญัติมาตรา ๖๔ (๔) และมาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๒) จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗

ศาลรัฐธรรมนูญรับวินิจฉัยเฉพาะประเด็นว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๒) และมาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๔) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า

- มาตรา ๖๔ (๔) เป็นบทบัญญัติกำหนดช่วงเวลาหาเสียงเลือกตั้งเพื่อให้เกิดความแน่นอนชัดเจน ซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนมีสิทธิเริ่มและยุติการหาเสียงเลือกตั้งโดยเสมอภาคกัน มีการปิดประกาศโดยวิธีที่ทำให้บุคคลทั่วไปสามารถทราบได้

- มาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๒) เป็นบทบัญญัติห้ามมิให้ผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการเพื่อจูงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเองหรือผู้สมัครอื่น เพื่อให้เกิดการแข่งขันอย่างเป็นธรรม

เมื่อชี้แจงนำหน้กระหว่างประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับกับผลกระทบต่อการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล ประโยชน์สาธารณะย่อมมีมากกว่า เป็นไปตามหลักสัดส่วน และใช้บังคับกับผู้สมัครทุกคนโดยเสมอภาคกัน บทบัญญัติทั้งสองมาตราจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม

๔.๒ กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

กรณีเกี่ยวกับความเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา และการดำเนินคดีเลือกตั้งกับคดีอาญากระทำควบคู่กัน

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๔/๒๕๖๘ เป็นกรณีโจทก์ยื่นคำฟ้องต่อศาลจังหวัดศรีสะเกษ กล่าวหาว่า จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ทำหน้าที่แจกซองผ้าป่าบรรจุนเงินของจำเลยที่ ๑ ซึ่งเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นส.ส.แบบแบ่งเขตเลือกตั้งเขตเดียวกับโจทก์ที่บ้านของจำเลยที่ ๔ และที่ ๕ ส่วนจำเลยที่ ๖ ถึงที่ ๑๐ เป็นราษฎรที่รับซองผ้าป่า อันเป็นความผิดตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๓ วรรคหนึ่ง (๑), มาตรา ๑๐๑ ขอให้ลงโทษจำคุกและปรับ กับให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ตามมาตรา ๑๕๘ และมาตรา ๑๖๔ วรรคหนึ่ง ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓, ๘๖, ๙๐ ศาลจังหวัดศรีสะเกษได้สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีมีมูล มีคำสั่งให้ประทับฟ้องไว้พิจารณา

ระหว่างการพิจารณาของศาลจังหวัดศรีสะเกษ จำเลยที่ ๑ ได้แย้งว่า การที่ศาลจังหวัดศรีสะเกษนำ**พระธรรมนูญศาลยุติธรรม** มาตรา ๑๘, ๒๔, ๒๕ และ ๒๖ และ**ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา** มาตรา ๑๖๒ วรรคหนึ่ง (๓) มาใช้บังคับแก่คดี เป็นการดำเนินการและเป็นบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๘ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๒๖

ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า คำโต้แย้งของจำเลยที่ ๑ เป็นการโต้แย้งเกี่ยวกับ**อำนาจและการบังคับใช้กฎหมายของศาลจังหวัดศรีสะเกษในการพิจารณาคดี** และในส่วนที่อ้างว่ากฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จำเลยที่ ๑ ไม่ได้แสดงเหตุผลประกอบคำโต้แย้งว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญอย่างไร ไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง จึงมีคำสั่ง**ไม่รับคำโต้แย้ง**ในส่วนนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัย

ส่วนจำเลยที่ ๔ ถึงที่ ๖ ได้แย้งว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๙ ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่ปรากฏว่ามีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เกิดขึ้นในเขตเลือกตั้งใด **ให้ถือว่าผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกของตนลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้เสียหาย**ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” เป็นบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีสิทธิดำเนินคดีกับจำเลยในประเด็นข้อหาที่เป็นความผิดอย่างเดียวกันได้ ๒ ช่องทาง กล่าวคือ ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง (เพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นอุทธรณ์สั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งฯ) และยื่นฟ้องคดีในฐานะผู้เสียหายต่อศาลชั้นต้น (เพื่อดำเนินคดีอาญา) เป็นการสร้างภาระในการต่อสู้คดีของจำเลยเกินสมควรและไม่ชอบด้วยหลักบุคคลไม่อาจถูกลงโทษหลายครั้งสำหรับการกระทำความผิดครั้งเดียว และบทบัญญัตินี้ดังกล่าวให้อำนาจศาลดำเนินคดีในระบบกล่าวหา ทั้งที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้การพิจารณาคดีเลือกตั้งใช้ระบบไต่สวน พ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๘, ๑๙๔, ๒๒๕ และ ๒๒๖ วรรคเจ็ด

ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า คำโต้แย้งของจำเลยที่ ๔ ถึงที่ ๖ เฉพาะที่ได้แย้งว่า พ.ร.บ. ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๙ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๔ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๒๕ และ มาตรา ๒๒๖ มีเหตุผลประกอบคำโต้แย้ง จึงต้องด้วยหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ให้รับวินิจฉัยเฉพาะคำโต้แย้งในส่วนนี้

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า การที่พ.ร.ป.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๙ บัญญัติให้ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกของตนลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากผู้สมัครหรือพรรคการเมืองต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นเงินของพรรคการเมืองที่ได้รับการจัดสรร เงินส่วนตัวของผู้สมัคร เงินหรือประโยชน์อื่นใดที่ประชาชนบริจาค ให้พรรคการเมือง หากมีการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งอันก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างผู้สมัคร หรือทำให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกของตนลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง ย่อมได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำความผิด ถือเป็น “ผู้เสียหาย” ตามนัยของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๔) สิทธิในการต่อสู้คดีอาญาของจำเลยย่อมเป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติรับรองไว้ เมื่อการดำเนินคดีอาญาตามที่พ.ร.ป.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๙ และการดำเนินคดีเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๖ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์แตกต่างกัน การกำหนดผู้มีส่วนได้เสียคดี เขตอำนาจศาล หรือระบบในการพิจารณาคดีย่อมแตกต่างกันตามลักษณะคดี บทบัญญัติมาตรา ๑๖๙ ไม่มีลักษณะเป็นการกำหนดให้คดีซึ่งรัฐธรรมนูญบัญญัติให้อยู่ในอำนาจศาลฎีกาไปอยู่ในอำนาจของศาลชั้นต้น ไม่ส่งผลกระทบต่อหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๕ และมาตรา ๒๒๖) ไม่เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกของตนลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใช้สิทธิดำเนินคดีได้หลายช่องทาง ไม่เป็นการนำการดำเนินคดีในระบบกล่าวหามาใช้ในคดีที่รัฐธรรมนูญให้ใช้ระบบไต่สวน จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๔ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๒๕ และ มาตรา ๒๒๖

๔.๓ กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกสมาชิกวุฒิสภา

๔.๓.๑ ลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา กรณีเป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๔ (๑๔) และรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๘ ข. (๓) ที่บัญญัติไว้เช่นเดียวกันว่า “เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เว้นแต่ได้พ้นจากการเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือก”

คำวินิจฉัยศาลศาลรธน.ที่ ๙/๒๕๖๓ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.ป.ว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๔ ที่บัญญัติว่า “ผู้สมัครต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้ ... (๒๔) เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เว้นแต่ได้พ้นจากการเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือก” เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาเกินสมควรแก่เหตุ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า บทบัญญัติดังกล่าวไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง เนื่องจาก

- พ.ร.ป.ว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๔ (๒๔) กำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาเคยเป็นผู้บริหารท้องถิ่นไว้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของ

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๘ ข.(๓) (๕) (๖) และ (๗) ที่กำหนดให้บุคคลที่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง รัฐมนตรี และสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ต้องถูกจำกัดสิทธิไม่ให้เป็นสมาชิกวุฒิสภาเป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือก เพื่อให้ไม่มีความผูกพันกับภาคการเมืองทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น และอาศัยความได้เปรียบทางการเมืองเข้ามาแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

- แม้บทบัญญัติดังกล่าวจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอยู่บ้าง แต่เมื่อชั่งน้ำหนักกับประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย จึงเหตุผลและความจำเป็นต่อการจัดระบบการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา

๔.๓.๒ กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการเลือกสมาชิกวุฒิสภา

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๔ - ๑๕/๒๕๖๗ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๖ มาตรา ๔๐ วรรคหนึ่ง (๓) มาตรา ๔๑ วรรคหนึ่ง (๓) และมาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง (๓) ที่ว่าด้วยกระบวนการในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๗

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ ทั้งสามมาตราตามข้อโต้แย้ง กำหนดวิธีการเลือกสมาชิกวุฒิสภาเพื่อป้องกันการสมยอมกันและป้องกันการแทรกแซงจากกลุ่มการเมือง จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๗

๕. กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีทุจริต

กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับคดีทุจริต ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ อาจแยกออกได้เป็น ๒ กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มคดีอาญา และกลุ่มคดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน หรือที่เรียกกันว่าคดีร่ำรวยผิดปกติ

กลุ่มคดีอาญา มีข้อโต้แย้ง ๒ ประเด็น

ประเด็นที่ ๑ เกี่ยวกับพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๑ (๒) ประกอบมาตรา ๙๘ ที่ว่า

มาตรา ๙๑ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้สอบสวนแล้วมีมติวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือความผิดที่เกี่ยวข้องกัน ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ถ้ามีมูลความผิดทางอาญา ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงาน ส่วนงานการไต่สวน เอกสารหลักฐาน สำเนาอิเล็กทรอนิกส์ และคำวินิจฉัยไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวัน เพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดีต่อไป

(๒) ถ้ามีมูลความผิดทางวินัย ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงาน ส่วนงานการไต่สวน เอกสารหลักฐาน และคำวินิจฉัยไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนภายในสามสิบวันเพื่อให้ดำเนินการทางวินัยต่อไป

มาตรา ๙๘ เมื่อผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาได้รับส่วนงานการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา ๙๑ แล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้น

พิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอีก โดยในการพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหา ให้ถือว่าสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัยตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว แล้วแต่กรณี

ซึ่งมีเคยข้อโต้แย้งว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหลายมาตรา เพราะเป็นการตัดอำนาจของผู้บังคับบัญชาในการลงโทษทางวินัยผู้ใต้บังคับบัญชา และทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเสียสิทธิในการต่อสู้ว่าตนไม่ได้กระทำความผิดทางวินัย

กรณีนี้ มีคำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๑/๒๕๖๖ เป็นกรณีศาลปกครองกลางส่งข้อโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๘ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและวรรคห้า และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- มาตรา ๙๘ วรรคหนึ่ง เป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้การตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐตามที่คณะกรรมการป.ป.ช.ได้ไต่สวนและมีมติว่ามีมูลความผิดทางวินัย มีผลทางกฎหมายต่อการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ มิให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อน ลำซ้ำ และเปิดโอกาสให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งเป็นผู้ดำเนินการทางวินัยเอื้อประโยชน์ให้แก่พวกพ้อง โดยเมื่อคณะกรรมการไต่สวนและมีมติวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิด ถ้ามีมูลความผิดทางอาญา คณะกรรมการป.ป.ช.จะส่งรายงาน สำนวนการไต่สวน เอกสารหลักฐาน สำเนาอิเล็กทรอนิกส์ และคำวินิจฉัยไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวันเพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดีต่อไป และถ้ามีมูลความผิดทางวินัย คณะกรรมการป.ป.ช.จะส่งรายงาน สำนวนการไต่สวน เอกสารหลักฐาน และคำวินิจฉัยไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนภายในสามสิบวันเพื่อให้ดำเนินการทางวินัยต่อไป

- การดำเนินการทางวินัยและการดำเนินคดีอาญากับผู้ถูกกล่าวหาเป็นกระบวนการที่แยกจากกันได้ เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ กระบวนการ องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ และมาตรฐานในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่เข้มงวดแตกต่างกัน

- แม้บทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราดังกล่าวมีลักษณะกำกวมการดำเนินการทางวินัยของผู้บังคับบัญชาอยู่บ้างก็ตาม แต่กระบวนการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช.มีหลักการการดำเนินการที่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการดำเนินการทางวินัยโดยคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยและผู้บังคับบัญชา

- การดำเนินการทางวินัยตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราดังกล่าว หากผู้บังคับบัญชามีคำสั่งลงโทษทางวินัย ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๘ วรรคสาม แล้ว ผู้ซึ่งถูกลงโทษสามารถใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองโดยไม่ต้องอุทธรณ์ตามกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั้น หรือจะดำเนินการอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษของผู้บังคับบัญชาตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั้นก่อนฟ้องคดีต่อศาลปกครองก็ได้ อันเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนโดยองค์กรตุลาการ

- เมื่อ**ขังน้ำหนักระหว่างสิทธิและเสรีภาพ**ของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกจำกัดตามกฎหมายกับประโยชน์สาธารณะที่ได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการทุจริตของชาติให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน

ดังนั้น พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๘ วรรคหนึ่ง ไม่ขัดหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมฯ ไม่ขัดต่อหลักความเสมอภาค และไม่เป็นการปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดก่อนที่จะมีคำพิพากษาถึงที่สุดอันแสดงว่าได้กระทำความผิด ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและวรรคห้า และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๐/๒๕๖๖ เป็นกรณีศาลปกครองกลางส่งข้อโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ **มาตรา ๙๘ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม มาตรา ๙๙ และมาตรา ๑๐๑** ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและวรรคห้า

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- **มาตรา ๙๘ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม** กำหนดให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนพิจารณาโทษทางวินัยผู้ถูกกล่าวหา โดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัย และให้ถือว่าสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัย เป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้การตรวจสอบของคณะกรรมการป.ป.ช.บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช.มีหลักประกันความเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยและผู้ถูกลงโทษยังมีสิทธิสิทธิอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษและใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้

- สำหรับ**มาตรา ๙๙** กำหนดให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนสามารถขอให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทบทวนมติเมื่อมีพยานหลักฐานใหม่มาแสดง เป็นบทบัญญัติที่เป็นหลักประกันความมั่นคงแห่งสิทธิ ความเชื่อใจ และเป็นคุณแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ถูกกล่าวหา โดยเฉพาะให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนเป็นผู้มีสิทธิขอทบทวนมติ เนื่องจากเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงและทราบข้อเท็จจริงในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี

- ส่วน**มาตรา ๑๐๑ วรรคหนึ่ง** กำหนดให้ผู้ถูกลงโทษมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง โดยไม่ต้องอุทธรณ์ หรือจะอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษของผู้บังคับบัญชาก่อนก็ได้ เป็นบทบัญญัติที่ทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาและลดขั้นตอนการดำเนินการให้เกิดความรวดเร็วยิ่งขึ้น และวรรคสอง กำหนดให้กรณีที่ผู้ถูกลงโทษนำคดีไปฟ้องศาลปกครองโดยมิได้ฟ้องคณะกรรมการป.ป.ช. ให้ศาลปกครองแจ้งให้คณะกรรมการป.ป.ช. ทราบ และเข้ามาเป็นคู่กรณีได้ บัญญัติขึ้นเพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เนื่องจากคณะกรรมการป.ป.ช.เป็นองค์กรวินิจฉัยเรื่องที่มีการฟ้องคดี

บทบัญญัติทั้งสามมาตราดังกล่าวไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคห้า

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๗/๒๕๖๖ เป็นกรณีศาลปกครองกลางส่งข้อโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่ และกฎหมายดังกล่าวมาตรา ๙๘ วรรคสาม ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ วรรคสี่ และมาตรา ๑๐๐ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๑ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจหน้าที่ในการไต่สวนและชี้มูลความผิดทั้งในทางอาญาและทางวินัย โดยแยกการดำเนินการออกจากกันเนื่องจากการชี้มูลความผิดทั้งสองกรณีมีความมุ่งหมายและการพิจารณาพยานหลักฐานที่แตกต่างกัน

- มาตรา ๙๘ วรรคสาม เป็นบทบัญญัติที่กำหนดกรอบระยะเวลาการปฏิบัติของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนพิจารณาสั่งลงโทษผู้ถูกกล่าวหาให้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

- มาตรา ๙๘ วรรคสี่ (สำหรับผู้ถูกกล่าวหาซึ่งไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดในเรื่องที่ถูกกล่าวหา นั้น ให้ส่งสำนวนการไต่สวนไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป) บัญญัติขึ้นเพื่อมิให้ช่องว่างให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีกฎหมายที่ใช้บังคับแก่ตนเอง

- มาตรา ๑๐๐ วรรคหนึ่ง (ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนหรือผู้ใดไม่ดำเนินการตามมาตรา ๙๘ โดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ถือว่าผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนจงใจปฏิบัติหน้าที่ขัดต่อกฎหมายหรือกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหา นั้น) บัญญัติขึ้นเพื่อให้มติของคณะกรรมการป.ป.ช.มีสภาพบังคับและมีผลทางกฎหมายต่อการดำเนินการทางวินัยอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทบัญญัติแห่งกฎหมายตามข้อโต้แย้งทุกมาตรา จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตราที่ผู้ร้องอ้างถึง

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๑-๑๒/๒๕๖๘ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า มาตรา ๙๑ (๒) ที่บัญญัติว่า “เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนแล้วมีมติวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือความผิดที่เกี่ยวข้องกัน ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้ ... (๒) ถ้ามีมูลความผิดทางวินัย ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงาน สำนวนการไต่สวน เอกสารหลักฐาน และคำวินิจฉัยไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนภายในสามสิบวันเพื่อให้ดำเนินการทางวินัยต่อไป” เปิดโอกาสให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนช่วยเหลือเอื้อประโยชน์ให้แก่พรรคพวก และมาตรา ๙๘ วรรคสอง ยังแยกข้าราชการตุลาการและข้าราชการอัยการออกจากเจ้าหน้าที่ของ **รัฐประเภทอื่น** ประกอบกับคณะกรรมการป.ป.ช.ยังมิได้กำหนดมาตรการฯ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน อันเป็นหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.

๒๕๖๑ มาตรา ๙๑ (๒) และมาตรา ๙๘ วรรคสอง จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๖๓ และมาตรา ๒๓๔ วรรคสอง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า รัฐธรรมนูญ **มาตรา ๓** เป็นบททั่วไปที่วางหลักการปฏิบัติหน้าที่ของ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และหน่วยงานของรัฐ มิได้มีข้อความที่เป็นการคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพ ไว้เป็นการเฉพาะ และมาตรา ๖๓ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ กำหนดหน้าที่ของรัฐในการสนับสนุนให้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ ส่วน**มาตรา ๒๓๔ วรรคสอง** กำหนด หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการป.ป.ช. พร้อมทั้งกำหนดแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ ฯลฯ มิได้เป็นบทบัญญัติ รับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ มิได้ให้สิทธิแก่บุคคลที่จะได้แย้งหรือกล่าวอ้าง บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรานี้ได้ ศาลรัฐธรรมนูญ**ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัย**ในส่วนนี้

ส่วนที่ได้แย้งว่า พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ **มาตรา ๙๘ วรรคสอง** ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง หรือไม่ นั้น เห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญเคยมีคำ วินิจฉัยที่ **๒๑/๒๕๕๖** และคำวินิจฉัยฯ ที่ **๑๐/๒๕๖๖** แล้วว่า พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการ ทุจริต พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๙๒ วรรคสอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐ ซึ่งพ.ร.ป.ว่า ด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๙๒ วรรคสอง มีหลักการเดียวกับพ.ร.ป.ว่าด้วยการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๘ วรรคสอง และรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติที่มีหลักการเดียวกับรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ เป็นกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย เกี่ยวกับบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญ**ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัย**ในส่วนนี้

ส่วนปัญหาว่า พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๑ (๒) ขัดหรือ เียงต่อรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า บทบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นบทบัญญัติกำหนดขั้นตอนและกรอบระยะเวลา การดำเนินการของคณะกรรมการป.ป.ช.ภายหลังจากที่ได้ไต่สวนและมีมติวินิจฉัยฐานความผิดแล้ว เพื่อให้การ ดำเนินการทางวินัยของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนดำเนินไปได้จนบรรลุผลตามเจตนารมณ์ ของพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่มุ่งประสงค์ให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช.มีผลทางกฎหมายต่อการดำเนินการทางวินัยของเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกศตได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน **ไม่ได้ยกเว้นการใช้บังคับแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ**ใดอันจะทำให้บุคคลไม่เสมอกันในกฎหมาย บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๒๑/๒๕๕๖ ที่อ้างถึงในคำวินิจฉัยฯที่ ๑๑-๑๒/๒๕๖๘ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๕๒ มาตรา ๙๒ วรรคหนึ่ง กำหนดกระบวนการ พิจารณาความผิดวินัยไว้เป็นพิเศษสำหรับผู้ดำรงตำแหน่ง ผู้พิพากษาศาลยุติธรรม ตุลาการศาลปกครอง และ พนักงานอัยการ ทำให้การพิจารณาความผิดวินัยอยู่ในอำนาจขององค์กรนั่นเอง ซึ่งแตกต่างจากข้าราชการทั่วไปที่ ต้องถูกพิจารณาความผิดวินัยโดยคณะกรรมการป.ป.ช. เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เป็นบทบัญญัติแห่ง กฎหมายที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน และมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๒ มาตรา ๓๐

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า บทบัญญัติดังกล่าวแม้จะแตกต่างจากเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๙๒ วรรคหนึ่ง แต่ก็ยังเป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อให้การดำเนินการทางวินัยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงาน บุคคลของข้าราชการตุลาการและข้าราชการอัยการ มีความเป็นอิสระตามลักษณะของภารกิจซึ่งมีความจำเป็นและ เพื่อให้เกิดความเหมาะสม กล่าวคือ เพื่อให้ข้าราชการตุลาการสามารถพิจารณาพิพากษารรคดีอย่างมีอิสระ และ เพื่อให้ข้าราชการอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรม ไม่มีลักษณะขัดต่อ หลักความเสมอภาคหรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๒ มาตรา ๓๐

ประเด็นที่ ๒ ของกลุ่มคดีอาญา เป็นกรณีเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาชั้นตรวจพยานหลักฐาน และการนำ ส่วนของคณะกรรมการป.ช.มาเป็นหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือเป็นหลักในการพิจารณา ตามพ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า วันตรวจพยานหลักฐาน ถ้าในกรณีที่มิได้โต้แย้งพยานหลักฐานใด หรือมีการโต้แย้ง แต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะรับฟัง พยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ และ**มาตรา ๒๒** ที่บัญญัติให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือ สำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริง ซึ่งมีข้อโต้แย้งว่า ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสอง เหตุผลของข้อโต้แย้งคือ เพราะไม่เป็นธรรมแก่จำเลย

กรณีนี้มีคำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๒๓/๒๕๖๔ เป็นกรณีโจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสองกับพวกรวม ๖ คน ต่อศาล อาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง ฐานความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงิน ตามพ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการ ฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๙ และมาตรา ๖๐ ฯลฯ

จำเลยทั้งสองโต้แย้งว่า พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรค สอง ที่บัญญัติว่า วันตรวจพยานหลักฐาน ถ้าในกรณีที่มิได้โต้แย้งพยานหลักฐานใด หรือมีการโต้แย้ง แต่ไม่มีเหตุ แห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ เป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อหลักการ คุ่มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะไม่ให้ถ้อยคำใดที่อาจเป็นปฏิกิริยาต่อตนเอง และมีผลเป็นการบีบบังคับให้ จำเลยต้องให้การในรายละเอียดแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้ง จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ นอกจากนี้พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ที่บัญญัติให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของ โจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริง เป็นการเริ่มต้นพิจารณาคดีหรือไต่สวนโดยมีข้อสันนิษฐานไว้แล้วว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิด จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

ปัญหาเกี่ยวกับพ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ศาล รัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า การตรวจพยานหลักฐานตามมาตรา ๒๑ เพื่อให้คู่ความเห็นพยานหลักฐานของอีกฝ่าย หากคู่ความยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง ศาลจะไม่ทำการไต่สวนเพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปได้ ด้วยความรวดเร็ว และการที่จำเลยมิได้โต้แย้งคัดค้านพยานหลักฐานโจทก์อย่างชัดแจ้ง มิได้หมายความว่า ข้อเท็จจริงยุติตามพยานหลักฐานนั้น แต่ศาลต้องนำพยานหลักฐานทั้งหมดมาชั่งน้ำหนักว่าเพียงพอที่ศาลจะเชื่อ

โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ แล้วพิพากษาไปตามพยานหลักฐานนั้น บทบัญญัติ มาตรา ๒๑ วรรคสอง จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

ปัญหาเกี่ยวกับพ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ **มาตรา ๒๒** ศาลรัฐธรรมนูญ วินิจฉัยความว่า การที่มาตรา ๒๒ ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของ โจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริงนั้น ศาลเพียงนำแค่**โครงเรื่องที่คณะกรรมการป.ป.ช.หรือพนักงาน** อัยการเรียบเรียงในชั้นไต่สวนหรือสอบสวน**มาพิจารณา(ในเบื้องต้น)** แล้วไต่สวนตามสำนวนการสอบสวนหรือคำ ฟ้องของโจทก์ เนื่องจากเอกสารดังกล่าวผ่านกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงมาแล้วขั้นหนึ่ง และการนำสำนวน คณะกรรมการป.ป.ช.มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง **มิได้เป็นการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยกระทำ ความผิด** ไม่ได้เป็นบทบังคับให้ศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเป็นที่ยึดตามนั้น เพราะศาลยังมี **อำนาจไต่สวนข้อเท็จจริง**จากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานอื่นใดจากจำเลยหรือหน่วยงาน หรือบุคคลใดที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมตามที่ศาลเห็นสมควร บทบัญญัติ มาตรา ๒๒ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

ข้อสังเกต

พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ **มาตรา ๖ วรรคสอง** มี ถ้อยคำทำนองเดียวกันว่า “...ทั้งนี้ โดยนำสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช.หรือของผู้ไต่สวนอิสระ แล้วแต่กรณี **มาเป็นหลักในการพิจารณา** และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจไต่สวนหา ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้” และก่อนหน้านั้นเคยมีพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙๘/๑ บัญญัติว่า ให้ศาลพิจารณาคดีโดยยึดรายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมี**คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑/๒๕๖๒** วินิจฉัยว่า บทบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

กลุ่มคดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน หรือคดีร่ำรวยผิดปกติ ข้อโต้แย้งมี ๒ ประเด็น

ประเด็นที่ ๑ เกี่ยวกับการ**การพิสูจน์ในคดีร่ำรวยผิดปกติ** ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๘๑ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ในคดีที่ร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ให้ผู้ ถูกกล่าวหา**มีภาระการพิสูจน์**ที่ต้องแสดงให้เห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ” (ตรงกับ พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๗ ที่บัญญัติว่า “เมื่อผู้ถูกกล่าวหา ได้รับแจ้งข้อกล่าวหาว่า**ร่ำรวยผิดปกติแล้ว** ให้ผู้ถูกกล่าวหา**มีหน้าที่พิสูจน์หรือแสดงที่มาของรายได้หรือทรัพย์สิน**ของตน) ”

ซึ่งมีข้อโต้แย้งว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง เพราะโจทก์เป็นฝ่ายกล่าวอ้างว่าผู้ถูก กล่าวหา**ร่ำรวยผิดปกติ** โจทก์ควรต้องมีหน้าที่หรือภาระการพิสูจน์

กรณีนี้มีคำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑/๒๕๖๕ เป็นกรณีอัยการสูงสุดยื่นคำร้องต่อศาลแพ่งขอให้**มีคำสั่งให้** ทรัพย์สินของผู้คัดค้านทั้งสองตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุ**ร่ำรวยผิดปกติ** ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและ ปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ต่อมาศาลแพ่งมีคำสั่งให้ทรัพย์สินรวม ๔๙ รายการ มูลค่า

๓๔๑,๗๙๗,๘๑๑.๕๘ บาท ตกเป็นของแผ่นดิน ผู้คัดค้านทั้งสองอุทธรณ์

ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ ผู้คัดค้านทั้งสองยื่นคำโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๘๑ วรรคสอง ที่กำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหา**มีภาระการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ** ทั้งที่ผู้กล่าวหาซึ่งเป็นรัฐมีอำนาจตรวจสอบและเข้าถึงพยานหลักฐานต่างๆ ได้มากกว่าผู้ถูกกล่าวหา บทบัญญัติดังกล่าวจึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ ประกอบมาตรา ๔ และมาตรา ๕

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- คดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน พนักงานอัยการ**ยังคงมีภาระหน้าที่**ในการนำสืบให้เห็นเหตุอันควรสงสัยก่อนว่า ทรัพย์สินนั้น**มีความเชื่อมโยงกับการกระทำความผิด**อย่างไร

- หลังจากนั้น**เจ้าของทรัพย์สินมีภาระการพิสูจน์**ให้เห็นว่า ทรัพย์สินนั้น**มิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ**ตามมาตรา ๘๑ วรรคสอง อันเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้พิสูจน์สิทธิของตนต่อศาลได้อย่างเต็มที่ **เพราะการได้มาซึ่งทรัพย์สินเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของเจ้าของทรัพย์สินแต่เพียงฝ่ายเดียว** และสามารถเข้าถึงพยานหลักฐานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้นได้ หากเป็นกรณีที่ได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริตหรือมิได้ทุจริตต่อหน้าที่หรือประพฤติดมขอบ ผู้ถูกกล่าวหา**ย่อมเป็นบุคคลที่รู้ดีที่สุด**ว่าทรัพย์สินเหล่านั้นได้มาโดยสุจริตด้วยวิธีใด อย่างไร

- การรับฟังพยานหลักฐานของศาล**ยังคงใช้หลักการชั่งน้ำหนัก**ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๘๑ วรรคสอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม และไม่เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ ทั้งไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลในกฎหมายระหว่างรัฐกับผู้ถูกกล่าวหาในการกำหนดภาระการพิสูจน์ ขัดหรือแย้งต่อมาตรา ๒๗ และเป็นการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ รับรองไว้

ประเด็นที่ ๒ ของกลุ่มคดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินหรือที่เรียกกันว่าคดีร่ำรวยผิดปกติ เป็นประเด็นเกี่ยวกับการให้ผู้บังคับบัญชา**ส่งลงโทษ**ปล่อย ภายหลังคณะกรรมการป.ป.ช.ได้สวนและมีมติว่า **เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นร่ำรวยผิดปกติ** ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “ในกรณีตามวรรคหนึ่ง (คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ) ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งคำวินิจฉัยพร้อมด้วยข้อเท็จจริงโดยสรุปไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนของผู้ถูกกล่าวหาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่วินิจฉัย เพื่อ**ส่งลงโทษ**ปล่อย**ภายใน**หกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง โดย**ให้ถือว่ากระทำการทุจริตต่อหน้าที่**”

ซึ่งมีข้อโต้แย้งว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง เพราะการลงโทษปล่อยถือว่ารุนแรงเกินไป ขัดต่อหลักนิติธรรม และเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ นอกจากนี้ยังขัดหรือแย้งต่อมาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง เพราะการถูกวินิจฉัยว่าร่ำรวยผิดปกติเป็นคดีในทางแพ่ง ไม่อาจตีความว่าเป็นมูลความผิดทางอาญารัฐธรรมนูญต่อหน้าที่

กรณีนี้ มีคำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๐/๒๕๖๗ เป็นกรณีศาลปกครองกลางส่งข้อโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีไปยัง ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ **มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม** ที่บัญญัติว่า “ในกรณีตามวรรคหนึ่ง (คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายวณผิดปกติ) ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งคำวินิจฉัยพร้อมด้วยข้อเท็จจริงโดยสรุป ไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนของผู้ถูกกล่าวหาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่วินิจฉัยเพื่อส่งลงโทษไล่ออกภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง โดยให้ถือว่ากระทำการทุจริตต่อหน้าที่” ขัดต่อหลักนิติธรรม เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ กระบอบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการถูกวินิจฉัยว่าร้ายวณผิดปกติเป็นคดีในทางแพ่ง ไม่อาจตีความว่าเป็นมูลความผิดทางอาญารฐานทุจริตต่อหน้าที่ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ **มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙**

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม เป็นมาตรการทางกฎหมายที่เป็นธรรมในการรักษาคุณภาพระหว่างการแข่งขันและปราบปรามการทุจริตที่มีความร้ายแรง เมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายกับผลกระทบจากการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลแล้ว เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ **มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง**

- มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม มีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกกล่าวหาว่าร้ายวณผิดปกตินั้น ไม่ใช้บทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องถูกลงโทษทางอาญา จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ **มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่งด้วย**

มีคำวินิจฉัยในกลุ่มนี้ที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งคือ คำวินิจฉัยที่ ๘/๒๕๖๘ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๑ (๒) ทำนองเดียวกับคำวินิจฉัยที่ ๑๑/๒๕๖๖ แต่มีข้อที่น่าสนใจตรงที่คำวินิจฉัยที่ ๘/๒๕๖๘ มีข้อโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๖๓ และมาตรา ๒๓๔ วรรคสอง ด้วย

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ เป็นบททั่วไปที่วางหลักการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และหน่วยงานของรัฐ มิได้มีข้อความที่เป็นการคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพไว้เป็นการเฉพาะ และมาตรา ๖๓ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ กำหนดหน้าที่ของรัฐในการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ ส่วนมาตรา ๒๓๔ วรรคสอง กำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการป.ป.ช. พร้อมทั้งกำหนดแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ ฯลฯ มิได้เป็นบทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ มิได้ให้สิทธิแก่บุคคลที่จะโต้แย้งหรือกล่าวอ้างบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรานี้ได้ ศาลรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยในส่วนนี้

คำวินิจฉัยที่ ๘/๒๕๖๘ นี้ ทำให้มีตัวอย่างมาตราในรัฐธรรมนูญที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าเป็นหลักทั่วไปที่ไม่อาจโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายไปขัดหรือแย้งได้ เพิ่มขึ้นอีกมาตราหนึ่ง คือมาตรา ๒๓๔ วรรคสอง

๖. กลุ่มคำวินิจฉัยกรณีกฎหมายใหม่เป็นคุณ แต่มีข้อห้ามไม่ให้ใช้กับคดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๖-๗/๒๕๖๑ เป็นกรณีจำเลยซึ่งต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิดตามพ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๖๒ ขณะที่ถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำ มีพ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๐

แก้ไขข้อสันนิษฐานตามกฎหมายเดิมที่ว่า หากมีเมฆาเกินปริมาณที่กำหนดไว้ในครอบครอง (เช่น ตั้งแต่ ๑๕ เม็ด ขึ้นไป) ให้ถือว่ามิใช่ในครอบครองเพื่อจำหน่าย อันเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด (สืบหากล้างไม่ได้) เป็นว่า ให้สันนิษฐานว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย อันเป็นข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด (สืบหากล้างได้)

จำเลยจึงยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้น ขอให้ศาลพิพากษาเพิกถอนโทษฯ ที่แก้ไขใหม่มาบังคับแก่คดีของตน (ขอนำพยานมาสืบเพิ่มเติมเพื่อหักล้างข้อสันนิษฐาน) และยื่นคำร้องอีกฉบับหนึ่งขอให้ศาลชั้นต้นส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๘ **ไม่ให้ใช้บทบัญญัติที่แก้ไขใหม่กับคดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว** ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. ๒๕๕๗ มาตรา ๔ และรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ หลายมาตรา

ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยโดยพิจารณาแยกคดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วเป็น ๒ ประเภท กล่าวคือ

๑) คดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว แต่คดียังไม่ถึงที่สุด ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๘ หมายความว่า เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ แม้คดีจะยังไม่ถึงที่สุด โดยอาจอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา จำเลยก็ไม่อาจนำสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์เจตนาของตนเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษว่า ตนเองไม่ได้มีเจตนาเพื่อจำหน่าย จึงถือเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง ที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยมีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้

- หลักพื้นฐานของการบริหารงานยุติธรรมทางอาญาที่ดีและเป็นธรรมของไทย จะต้องนำกฎหมายที่เป็นคุณมาใช้บังคับแก่จำเลยในคดีอาญาตราบเท่าที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด

ดังนั้น บทบัญญัติมาตรา ๘ ในส่วนนี้จึงขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม (ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง) และจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

๒) คดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว และคดีถึงที่สุดแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- สำหรับกรณีคดีถึงที่สุดแล้ว พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง ในส่วนที่มีให้นำบทบัญญัติ มาตรา ๑๕ วรรคสาม มาตรา ๑๗ วรรคสอง และ มาตรา ๒๖ วรรคสอง แห่งพ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๐ ไปใช้บังคับแก่คดีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดไปแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๐ ใช้บังคับเป็นไปเพื่อคุ้มครองกระบวนการพิจารณาและคำพิพากษาในคดีถึงที่สุดไปแล้วโดยชอบด้วยกฎหมาย และเป็นไปตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาหรือลักษณะเด็ดขาดถึงที่สุดของคำวินิจฉัยขององค์กรตุลาการ

ดังนั้น บทบัญญัติมาตรา ๘ ในส่วนนี้จึงมิได้เป็นการขัดหรือแย้งต่อข้อสันนิษฐานที่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง มิได้เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคสาม

เปรียบเทียบ

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๕/๒๕๖๖ เป็นกรณีศาลจังหวัดกระบี่พิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามพ.ร.บ. ยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคหนึ่งและวรรคสาม (๒) และมาตรา ๖๖ วรรคสอง ลดโทษให้หนึ่งในสาม คงโทษจำคุก ๒ ปี ๘ เดือน และปรับ ๒๖๖,๖๖๖.๖๗ บาท ฯลฯ จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติด พิพากษายืน จำเลยฎีกาโดยศาลฎีกาอนุญาตให้ฎีกา

ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา จำเลยโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง (ที่บัญญัติกำหนดบทเฉพาะกาลว่า ให้บทบัญญัติที่ให้สันนิษฐานว่าเป็นการกระเพื่อจำหน่าย ซึ่งยาเสพติดให้โทษตามพ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ และเพื่อขายซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ตามพ.ร.บ.วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติ**นี้ยังคงมีผลใช้บังคับแก่คดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว**ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายยาเสพติดท้ายพระราชบัญญัติ**นี้ใช้บังคับแล้ว**แต่กรณี จนกว่าคดีถึงที่สุด) มีผลให้จำเลยยังคงอยู่ภายใต้บทสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้จำหน่ายยาเสพติด ขัดต่อหลักนิติธรรม จำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และเป็นการปฏิบัติต่อจำเลยเสมือนว่าเป็นบุคคลที่ได้กระทำความผิดโดยที่ศาลยังไม่ได้มีคำพิพากษา ขัดต่อสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และวรรคสอง และมาตรา ๒๙ วรรคสอง ขอให้ส่งข้อโต้แย้งดังกล่าวไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ศาลฎีกาส่งคำโต้แย้งของจำเลยเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่งและวรรคสอง และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่ บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ศาลฎีกาจะใช้บังคับแก่คดี เมื่อจำเลยโต้แย้งพร้อมเหตุผลว่าบทบัญญัตินี้ดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้ กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง

แต่ที่จำเลยโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง และมาตรา ๒๖ วรรคสอง หรือไม่นั้น **รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติในหมวด ๑ บททั่วไป** โดยมีได้มีข้อความที่เป็นการคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพไว้เป็นการเฉพาะ และจำเลยไม่ได้อธิบายเหตุผลว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคสอง เพราะเหตุใด จึงรับวินิจฉัยเฉพาะที่อ้างว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

ส่วนปัญหาว่า พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่นั้น ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้คดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วก่อนวันที่ประมวลกฎหมายยาเสพติดมีผลใช้บังคับ และอาจอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา ยังคงต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติที่กำหนดให้การมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษเกินปริมาณที่กฎหมายกำหนดไว้ในสันนิษฐานว่าผู้นั้นมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายนั้น **เป็นบทสันนิษฐานความรับ**

ผิดทางอาญาที่ไม่เด็ดขาด จำเลยมีโอกาสนำพยานหลักฐานพิสูจน์ความจริงว่าการกระทำของตนมิใช่การกระทำเพื่อจำหน่ายเพื่อหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวได้

- การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นได้ผ่านการพิจารณาคดีตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยชอบด้วยกฎหมายมาแล้ว ทั้งการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน การพิจารณาสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการ การรับฟังพยานหลักฐานของศาล อยู่บนพื้นฐานของหลักการรับฟังพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากกรณีมีความสงสัยอันควร ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยได้

- กรณีแตกต่างจากคำวินิจฉัยที่ ๖ - ๗/๒๕๖๑ วินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง ที่ไม่ให้นำกฎหมายที่เป็นคุณแก่จำเลยที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา ขัดต่อหลักนิติธรรม เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา ๘ วรรคหนึ่ง เป็นกรณีกำหนดให้ยังคงใช้บังคับตามกฎหมายเดิมที่เป็นบทบัญญัติให้ถือว่าเป็นการกระทำเพื่อจำหน่าย โดยไม่เปิดโอกาสให้จำเลยนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวว่าการกระทำของตนมิใช่การกระทำเพื่อจำหน่าย

- ทั้งหากมีกรณีกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดแตกต่างจากกฎหมายที่ใช้ภายหลังการกระทำความผิด ซึ่งเป็นข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาสามารถใช้กฎหมายที่เป็นคุณปรับลดโทษแก่จำเลยได้

- แม้จำเลยอาจไม่ได้รับประโยชน์จากประมวลกฎหมายยาเสพติดที่ยกเลิกบทสันนิษฐานความผิดดังกล่าว ซึ่งเป็นกฎหมายใหม่ที่เป็นคุณกว่าก็ตาม แต่เมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย (น่าจะหมายถึงความวุ่นวายที่จะเกิดขึ้นจากการขอให้จำเลยนำพยานมาหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวทุกคดี) กับผลกระทบต่อกำเลยที่มีภาระการพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าว ที่อาจเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอยู่บ้าง แต่ก็มิได้ทำให้การอำนวยความยุติธรรมแก่จำเลยเสียไป

ดังนั้น พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง จึงไม่ได้ขัดต่อขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่จำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ตามมาตรา ๒๖ และไม่ขัดต่อหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยไม่มีความผิด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง

๗. กลุ่มคำวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับกฎหมายระดับพระราชบัญญัติทั่วไป

๗.๑ พ.ร.บ.ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง (๒) ที่ให้สิทธิได้รับค่าตอบแทนแก่เฉพาะผู้ที่มิได้รับการปล่อยชั่วคราว และต่อมาศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ได้กระทำความผิด

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๙/๒๕๖๕ คดีนี้ มีจำเลยในคดีที่ศาลยกฟ้อง ซึ่งได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาของศาล ไปขอค่าใช้จ่ายในส่วนที่เป็นค่าทนายความจากคณะกรรมการพิจารณาค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ตามพ.ร.บ.ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง (๒) คณะกรรมการฯ ยกคำขอ เนื่องจากจำเลยไม่ได้ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี จำเลยจึงยื่นอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการฯ ต่อศาลอุทธรณ์ตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมายดังกล่าว และยื่นคำร้องขอให้ศาลอุทธรณ์ส่งข้อโต้แย้งของตนไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติ

ดังกล่าวมาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง (๒) ที่กำหนดให้การถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาอนุมัติ ค่าใช้จ่ายในส่วนค่าทนายความอันเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี ย่อมไม่เป็นธรรมแก่ผู้ยื่นคำขอ สร้างบรรทัดฐานให้จำเลยที่ต้องการได้สิทธิตามพระราชบัญญัติดังกล่าวต้องสละสิทธิในการปล่อยชั่วคราว ทั้งที่จำเลยจะถูกปล่อยชั่วคราวหรือไม่ ล้วนแต่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ เป็นบทบัญญัติที่เป็นข้อจำกัดในการอำนวยความสะดวก ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ (น่าจะหมายถึงวรรคสองที่ว่า ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด)

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า พ.ร.บ.ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง (๒) ที่ให้สิทธิแก่เฉพาะผู้ที่สูญเสียอิสรภาพด้วยเหตุที่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวและถูกคุมขังเป็นระยะเวลาอันยาวนานในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลหรือต้องรับโทษตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอันถึงที่สุดต่อในภายหลังว่าบุคคลดังกล่าวไม่ได้กระทำความผิดหรือการกระทำนั้นไม่เป็นความผิดนั้น เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ได้รับความเสียหายจากการคุมขังโดยกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด เพื่อให้รัฐมีความระมัดระวังในการดำเนินคดีอาญาและรับผิดชอบต่อบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของรัฐ และเพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่บุคคลที่ได้รับความเสียหาย ซึ่งการบัญญัติกฎหมายเพื่อเยียวยาความเสียหายในลักษณะดังกล่าว รัฐต้องคำนึงถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมประกอบด้วย บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙

๗.๒ พ.ร.บ.ว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๓๐ มาตรา ๓๔

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๒/๒๕๖๔ คดีนี้ในระหว่างการพิจารณาของศาลปกครองกลาง ผู้ฟ้องคดียื่นคำร้องขอให้ส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๓๐ มาตรา ๓๔ (ที่บัญญัติว่า การร้องขอรับเงินที่วางไว้ตามมาตรา ๓๑ (เงินค่าทดแทนการเวนคืนที่หน่วยราชการนำไปฝากไว้ในบัญชีธนาคาร) ให้ร้องขอรับภายในสิบปี นับแต่วันที่วางเงิน ถ้าไม่ร้องขอภายในกำหนดเวลาเช่นนั้น ให้เงินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า บทบัญญัตินี้ดังกล่าวยึดถือเพียงความสะดวกของรัฐแต่ฝ่ายเดียว โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืน และไม่คำนึงถึงกรณีที่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์อาจมีเหตุขัดข้องสามารถใช้สิทธิของตนได้ตามกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ทั้งที่รัฐมีหน้าที่จ่ายเงินค่าทดแทนที่เป็นธรรมแก่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนเพื่อชดเชยเยียวยาความเสียหายจากการที่รัฐได้พรากเอากรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ไปใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะ บทบัญญัติมาตรา ๓๔ จึงเป็นการลิดรอนสิทธิของบุคคลที่ถูกเวนคืนเพิ่มเติมไปอีก ทั้งเป็นบทบัญญัติที่เพิ่มภาระเกินความจำเป็น และจำกัดสิทธิของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

๗.๓ พ.ร.บ.หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๒๔๓ มาตรา ๒๔๔ และมาตรา ๓๑๗/๑๓

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๗/๒๕๖๗ เป็นกรณีจำเลยในคดีของศาลแพ่งโต้แย้งว่า พ.ร.บ.หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๒๔๓ มาตรา ๒๔๔ และมาตรา ๓๑๗/๑๓ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า พ.ร.บ.หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๓๕ **มาตรา ๒๔๓** บัญญัติให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลตามมาตรา ๒๔๓ เป็นบุคคลซึ่งรู้หรือครอบครองข้อมูลภายในตามมาตรา ๒๔๒ ส่วน**มาตรา ๒๔๔** บัญญัติให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลตามมาตรา ๒๔๔ ซึ่งมีพฤติกรรมการซื้อขายหลักทรัพย์หรือเข้าผูกพันตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่เกิดไปจากปกติวิสัยของตน เป็นบุคคลซึ่งรู้หรือครอบครองข้อมูลภายในตามมาตรา ๒๔๒ บทบัญญัติมาตรา ๒๔๓ และมาตรา ๒๔๔ บัญญัติขึ้นเพื่อผลักภาระการพิสูจน์ให้จำเลยเป็นผู้พิสูจน์ว่าตนมิได้รู้หรือครอบครองข้อมูลภายใน โดยเป็นการสันนิษฐานที่เป็นไปตามสภาพความเป็นจริงหรือการสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่ควรจะเป็นซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์ เพื่อให้จำเลยเป็นบุคคลซึ่งรู้หรือครอบครองข้อมูลภายในอันเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดในส่วนของผู้กระทำความผิดตามมาตรา ๒๔๒ เป็นผู้พิสูจน์ว่าตนมิได้เป็นเช่นนั้นเท่านั้น ไม่ใช่การสันนิษฐานเด็ดขาดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดโดยทันที จำเลยสามารถนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวได้ โจทก์ยังคงมีภาระการพิสูจน์ให้ได้ตามเงื่อนไขของข้อสันนิษฐานตามมาตรา ๒๔๓ และมาตรา ๒๔๔ และต้องพิสูจน์การกระทำของจำเลยให้ครบองค์ประกอบความผิดอื่น ๆ ตามมาตรา ๒๔๒ อีกด้วย บทบัญญัติมาตรา ๒๔๓ และมาตรา ๒๔๔ **มิใช่การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความผิด อันมีผลเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ให้จำเลยโดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์การกระทำใดของจำเลย** เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ขัดต่อหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยไม่มีความผิด ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ **มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสอง**

ส่วนปัญหาว่า พ.ร.บ.หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๓๕ **มาตรา ๓๑๗/๑๓** ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง หรือไม่ พิจารณาแล้วเห็นว่า พ.ร.บ.หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๓๕ **มาตรา ๓๑๗/๑๓** บัญญัติให้นายอายุความฟ้องคดีอาญามาใช้บังคับแก่การฟ้องคดีเพื่อกำหนดมาตรการลงโทษทางแพ่ง เนื่องจากเดิมการฟ้องคดีหลักทรัพย์มีมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดเพียงมาตรการทางอาญามีขั้นตอนและกระบวนการก่อนฟ้องคดีใช้ระยะเวลานาน บางฐานความผิดมีอายุความสั้นทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีอาญาได้ และเป็นการกระทำความผิดที่ซับซ้อนโดยกระทำกันเป็นเครือข่ายหรือเป็นขบวนการ จึงเพิ่มมาตรการลงโทษทางแพ่งมาใช้บังคับแก่ผู้กระทำความผิดอาญาบางฐานความผิดซึ่งเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษ แต่**การฟ้องคดีเพื่อกำหนดมาตรการลงโทษทางแพ่งมิใช่การฟ้องคดีละเมิด** แม้สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์มีฐานะเป็นโจทก์ แต่มิได้เป็นผู้เสียหาย โจทก์มีหน้าที่ตามกฎหมายที่ต้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในฐานะเป็นผู้กำกับดูแลและควบคุมบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ การที่บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้นายอายุความฟ้องคดีอาญามาใช้บังคับแก่การฟ้องคดีเพื่อกำหนดมาตรการลงโทษทางแพ่งเพื่อให้**การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น** จึงเหมาะสมและจำเป็นในการรักษาความเชื่อมั่นและคุ้มครองผู้ลงทุนและประชาชน เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ **มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง**

๗.๔ คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๘-๑๙/๒๕๖๗ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๓๓ (บัญญัติว่า เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐ รับคนพิการเข้าทำงานตามลักษณะของงานในอัตราส่วนที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการหรือหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานออกกฎกระทรวงกำหนดจำนวนที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐจะต้องรับคนพิการเข้าทำงาน) มาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง (ที่บัญญัติว่า นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่มีได้รับคนพิการเข้าทำงานตามจำนวนที่กำหนดตามมาตรา ๓๓ ให้ส่งเงินเข้ากองทุนตามมาตรา ๒๔ (๕) ทั้งนี้ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานออกกฎกระทรวงกำหนดจำนวนเงินที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการจะต้องนำส่งเข้ากองทุน) และมาตรา ๓๕ (ที่บัญญัติว่า ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่ประสงค์จะรับคนพิการเข้าทำงานตามมาตรา ๓๓ หรือนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการไม่รับคนพิการเข้าทำงานตามมาตรา ๓๓ และไม่ประสงค์จะส่งเงินเข้ากองทุนตามมาตรา ๓๔ หน่วยงานของรัฐ นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการนั้นอาจ ... หรือให้ความช่วยเหลืออื่นใดแก่คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการก็ได้) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๔๐ เพราะบทบัญญัติดังกล่าวบังคับเพียงนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่มีได้รับคนพิการเข้าทำงานตามจำนวนที่กำหนดในมาตรา ๓๓ ต้องส่งเงินเข้ากองทุน แต่หากหน่วยงานของรัฐ ไม่ประสงค์จะรับคนพิการเข้าทำงาน กลับไม่มีบทบัญญัติบังคับให้ต้องส่งเงินเข้ากองทุน

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า แม้มาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง มิได้บัญญัติให้หน่วยงานของรัฐที่ไม่ได้รับคนพิการเข้าทำงานต้องส่งเงินเข้ากองทุนเช่นเดียวกับนายจ้างหรือสถานประกอบการเอกชนก็ตาม แต่ด้วยเหตุที่เงินกองทุนส่วนหนึ่งเป็นเงินอุดหนุนที่รัฐบาลต้องจัดสรรให้เพียงพอแก่การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๔ วรรคหนึ่ง (๒) ดังนั้น หากหน่วยงานของรัฐต้องส่งเงินเข้ากองทุนดังกล่าวอีกจะเป็นการจ่ายเงินออกจากงบประมาณแผ่นดินเข้ากองทุนที่ซ้ำซ้อน เป็นภาระด้านงบประมาณสำหรับรัฐและเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมสำหรับประชาชนกลุ่มอื่นๆ บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และบทบัญญัติมาตรา ๓๓ มาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๓๕ เป็นการจัดระเบียบการประกอบอาชีพสำหรับคนพิการเพียงเท่าที่จำเป็นและเพื่อประโยชน์สาธารณะ อันเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ วรรคสอง บัญญัติให้กระทำได้ บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ ด้วย

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๒๐/๒๕๖๖ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔ วรรคหนึ่ง (๑) และ (๒) ใช้ถ้อยคำอันเป็นองค์ประกอบความผิดที่ไม่แน่นอน ขัดหลักการบัญญัติกฎหมายที่มีโทษทางอาญา ส่วนมาตรา ๑๔ วรรคหนึ่ง (๓) กำหนดในลักษณะเป็นความผิดเด็ดขาด ไม่เปิดโอกาสให้จำเลยสามารถพิสูจน์ความจริง ไม่มีบทยกเว้นโทษหรือยกเว้นความผิดในข้อหาหมิ่นประมาทเหมือนที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒๙ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๓๔

พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(๑) โดยทุจริต หรือโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอม ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา

(๒) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน

(๓) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา ...”

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔ วรรคหนึ่ง (๑) (๒) และ (๓) เป็นบทบัญญัติเพื่อให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษ หากมีการกระทำความผิดดังกล่าวผ่านระบบคอมพิวเตอร์ เนื่องจากเป็นการกระทำความผิดอาญาในรูปแบบเฉพาะที่ก่อให้เกิดความเสียหายเป็นวงกว้างอย่างรวดเร็วซึ่งยากแก่การแก้ไขเยียวยาในภายหลัง อีกทั้งมีระดับความร้ายแรงและส่งผลกระทบต่อส่วนรวมมากกว่าความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา เมื่อชั่งน้ำหนักกระหว่างสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนที่ถูกจำกัดตามกฎหมายกับประโยชน์ส่วนรวมที่ได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และไม่ขัดต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลตามมาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง

.....

ข้อสังเกต :

การตอบข้อสอบเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง

ข้อสอบเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง มี ๒ ลักษณะ

ลักษณะที่ ๑ ให้วินิจฉัยว่า ศาลที่พิจารณาคดีต้องส่งข้อโต้แย้งของคู่ความไปให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัยหรือไม่ หรือศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับพิจารณาหรือไม่

ข้อสอบลักษณะนี้ต้องการให้วิเคราะห์เพียงว่า ข้อโต้แย้งของคู่ความต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง หรือไม่ หากต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง คำตอบจะเป็นว่า ศาลที่พิจารณาคดีต้องส่งไป หรือศาลรัฐธรรมนูญต้องรับวินิจฉัย แล้วแต่รูปเรื่องของคำถาม แต่หากไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง คำตอบก็จะเป็นไปในทางตรงข้าม

ในการตอบข้อสอบประเด็นว่า กฎหมายนั้นเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ส่งไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ได้หรือไม่ หากเห็นว่าส่งไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยหรือศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับวินิจฉัยได้ ควรให้เหตุผลว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายและข้อโต้แย้งตามคำถามในข้อสอบนั้น

(๑) เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดี

(๒) เป็นข้อโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

(๓) ศาลรัฐธรรมนูญยังไม่เคยมีคำวินิจฉัยในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น

ส่วนในกรณีที่เห็นว่าส่งไปไม่ได้ คำตอบต้องระบุว่าไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ข้อใด และเพราะเหตุใด

ตัวอย่างข้อสอบลักษณะที่ ๑ : ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๗๑

คำถาม (ประเด็นที่ ๒) พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องนายเสริมต่อศาลอาญาว่า กระทำความผิดฐานมียาเสพติดให้โทษประเภท ๑ ไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายและจำหน่ายยาเสพติดให้โทษประเภท ๑ ระหว่างการพิจารณาสืบพยานโจทก์ นายเสริมยื่นคำร้องต่อศาลอาญาโดยโต้แย้งว่า **พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๘** ที่บัญญัติว่า “...คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เฉพาะการกระทำซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้เป็นที่สุด” เป็นการเลือกปฏิบัติ จึง**ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ** (ฉบับปี ๒๕๖๐) มาตรา ๒๗ วรรคสาม เพราะเป็นการเลือกปฏิบัติ ขอให้ศาลอาญาส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๘ ศาลอาญามีคำสั่งยกคำร้องและดำเนินการสืบพยานต่อไปให้วินิจฉัยว่า ศาลอาญามีอำนาจสั่งคำร้องนี้หรือไม่ และคำสั่งนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เพราะเหตุใด

ธงคำตอบ คดีนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอาญา ศาลอาญายังไม่ได้มีคำพิพากษา จึงยังไม่มีกรณีที่ศาลอาญาจะใช้พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด ฯ มาตรา ๑๘ อันเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์คำพิพากษา **บังคับแก่คดี** กรณีจึงไม่ต้องด้วยรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง คำสั่งศาลอาญาที่ยกคำร้องชอบแล้ว (คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๓๔/๒๕๔๘, ๑๐/๒๕๕๐ และคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๗/๒๕๖๑)

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๗๓

คำถาม (ประเด็นที่ ๑) คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของนาย ชื่นเพราะเหตุดำเนินการโฆษณาหาเสียงทางวิทยุและโทรทัศน์โดยขัดต่อหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง กำหนด ระหว่างการพิจารณา นายชื่นขอให้ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งส่งข้อโต้แย้งว่า พ.ร.ป.ว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส. พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๖๙ ที่ว่า การโฆษณาหาเสียงทางวิทยุโทรทัศน์ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ ก.ก.ต. กำหนด ไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ **มาตรา ๗๗ วรรคหนึ่ง** ที่ว่า รัฐพึงยกเลิกหรือ ปรับปรุงกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์โดยไม่ชักช้า ให้วินิจฉัยว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยคำร้องของ นายชื่นอย่างไร

ธงคำตอบ แม้ พ.ร.ป.ว่าด้วยการเลือกตั้งส.ส. พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๖๙ ที่ว่า การโฆษณาหาเสียงทางวิทยุ โทรทัศน์ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ ก.ก.ต.กำหนด เป็นบทบัญญัติที่ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งจะต้องใช้บังคับแก่ คดี และข้อโต้แย้งว่าบทบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๗ วรรค หนึ่ง เป็นข้อโต้แย้งดังกล่าวเป็นข้อโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ **แต่มาตรา ๗๗ วรรคหนึ่ง อยู่ในหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐ** เป็นเพียงแนวนโยบายให้พึงใช้แนวทางในการตรากฎหมาย จึงไม่มี กรณียที่พ.ร.ป.ว่าด้วยการเลือกตั้งส.ส. พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๖๙ จะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๗ วรรค หนึ่ง ได้ ข้อโต้แย้งของนายชื่นจึงไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ตามมาตรา ๒๑๒ วรรคสอง (คำวินิจฉัยศาล รธนฯ ที่ ๔/๒๕๖๓)

ข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา สนามใหญ่ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

คำถาม ประเด็นที่ ๒ ก่อนสมัยประชุมสภาผู้แทนราษฎร พนักงานอัยการยื่นฟ้องนายเด่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้อหาหมิ่นเหม่แอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ ประกัน ระหว่างพิจารณาคดีมีพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎร ประธานสภาผู้แทนราษฎรขอให้ ศาลที่พิจารณาคดีอาญาปล่อยนายเด่น ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยนายเด่นโดยให้ทำสัญญาประกัน ติราคา ประกันห้าล้านบาท พร้อมกำหนดเงื่อนไขห้ามเดินทางออกนอกประเทศ นายเด่นโต้แย้งคัดค้านว่า การที่ศาลตี ราคาประกันห้าล้านบาทเป็นการเรียกหลักประกันสูงเกินควร และการสั่งห้ามออกนอกประเทศ เป็นการละเมิด สิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรอง อันเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๙ ขอให้ศาลส่งข้อโต้แย้งไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าคำสั่งศาลขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ให้วินิจฉัยว่า ศาล ต้องส่งข้อโต้แย้งของนายเด่นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่

ธงคำตอบ คำขอของนายเด่นที่ขอให้ศาลส่งข้อโต้แย้งไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยนั้น รัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้า ศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยมาตรา ๕ และยังไม่มีคำ วินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลส่งความเห็นเช่นนั้นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อ พิจารณาวินิจฉัย กรณีนี้ ไม่ใช่เป็นการโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะนำมาใช้บังคับแก่คดีนั้นขัดหรือ แยกต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ แต่เป็นข้อโต้แย้งว่า **การที่ศาลตีราคาประกันสูงเกินควรและกำหนดเงื่อนไขห้าม เดินทางออกนอกประเทศ เป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ** ฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ และ ๒๙ จึงไม่เข้า

หลักเกณฑ์ที่ศาลจะต้องส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย ตามมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ศาลชั้นต้นจึงไม่ต้องส่งข้อโต้แย้งของนายเด่นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย

ลักษณะที่ ๒ ให้วินิจฉัยว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยคำร้องของคุณ้ำความที่ได้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ อย่างไร

ข้อสอบลักษณะนี้ต้องวิเคราะห์ก่อนว่า ข้อโต้แย้งของคุณ้ำความต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง หรือไม่ หากได้คำตอบว่า ไม่ต้องหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ก็จบเพียงเท่านี้

แต่หากได้คำตอบว่า ต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง จะต้องวิเคราะห์ต่อไปด้วยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เป็นปัญหานั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตราใด หรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อสอบในลักษณะที่ ๒ ซับซ้อนกว่าข้อสอบลักษณะที่ ๑ อย่างไรก็ตาม ข้อสอบลักษณะที่ ๒ ในการสอบสนามต่างๆ มักจะออกเรื่องที่เคยมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นบรรทัดฐานแล้ว

ตัวอย่างข้อสอบลักษณะที่ ๒ : ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๗๗

คำถาม ประเด็นที่ ๑ อัยการสูงสุดนำการกระทำของนายกกล้าไปฟ้องเป็นคดีอาญาต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ขอให้ลงโทษนายกกล้าฐานเป็นเจ้าพนักงานของรัฐปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตพ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๒ นายกกล้าให้การต่อสู้คดีว่า มิได้กระทำความผิดตามฟ้อง หรือหากฟังว่านายกกล้ากระทำความผิดก็ขอให้ลงโทษสถานเบาและรอการลงโทษ ในวันนัดตรวจพยาน นายกกล้ายื่นคำร้องโต้แย้งว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖ ที่ให้ศาลนำสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช.เป็นหลักในการพิจารณา ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรมและไม่จำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ เพราะการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช. มิได้กระทำต่อหน้าจำเลย ขอให้ส่งข้อโต้แย้งของจำเลยดังกล่าวไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

ให้วินิจฉัยว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะส่งคำร้องของนายกกล้าอย่างไร

ธงคำตอบ คดีนี้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่ศาลจะต้องใช้บังคับแก่คดี เมื่อมีการโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่า บทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้ กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจรับวินิจฉัยข้อโต้แย้งของนายกกล้า

ส่วนข้อโต้แย้งของนายกกล้านั้น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖ วรรคสอง มิได้บังคับให้ศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเป็นยุติตามที่ปรากฏในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โจทก์ยังต้องมีการการพิสูจน์การกระทำและเจตนาของจำเลยให้ครบองค์ประกอบความผิด จำเลยยังคงมีสิทธิ์เสนอพยานหลักฐานเพื่อ

ล่างพยานหลักฐานของโจทก์ และศาลยังคงมีอำนาจซึ่งนำพยานหลักฐานที่ได้ความตามทางไต่สวน อีกทั้งการพิจารณาตีของศาลยังต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง (เทียบ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑/๒๕๖๒)

ข้อสังเกต

ข้อสอบที่ถามว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยอย่างไร ต้องการให้ตอบว่า

(๑) ต้องด้วยหลักเกณฑ์ของมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยหรือไม่ และ

(๒) ต้องการให้วินิจฉัยด้วยว่า ขัดหรือไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญเพราะเหตุใด

มีนักศึกษาจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้เขียนด้วยว่า กรณีตามคำร้องต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง เพราะเหตุใด ข้ามไปเขียนวินิจฉัยประเด็นว่า ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เพราะเหตุใด ไปเลย ทำให้เสียคะแนนไปอย่างน่าเสียดาย เพราะฉะนั้น การตอบข้อสอบลักษณะนี้ อย่าลืมเขียนด้วยว่า ข้อโต้แย้งตามปัญหาต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง เพราะเหตุใด (คือ อย่าลืมเขียนย่อหน้าแรกขององค์ประกอบข้อสอบข้อนี้ด้วย)

ข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา สนามเล็ก ๕ มีนาคม ๒๕๖๘

คำถาม ประเด็น (ข) ครั้นถึงวันนัดพิจารณา ศาลเห็นว่าคดีโจทก์ขาดอายุความ เนื่องจากไม่ได้ตัวนายสอง มาศาลภายในอายุความ จึงพิพากษายกฟ้อง นางสาวหนึ่งซึ่งเป็นโจทก์ยื่นอุทธรณ์พร้อมกับยื่นคำร้องโต้แย้งว่า **ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ วรรคแรก** ที่บัญญัติว่า “ ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิด มายังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ...” ใช้ไม่ได้จริงในคดีที่ราษฎร เป็นโจทก์ เพราะแม้จะได้ยื่นฟ้องภายในกำหนดอายุความ แต่ต้องแต่สมบูรณ์มูลฟ้องและดำเนินการออกหมายเรียก หมายจับ อายุความในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์จึงน้อยกว่าในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ จึง**ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ**แห่งราชอาณาจักรไทย **มาตรา ๒๖ วรรคสอง** ที่บัญญัติว่า “กฎหมาย... ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป... ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งการเจาะจง” ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้ส่งศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

ให้วินิจฉัยว่า (ข) ศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำสั่งรับคำร้องของนางสาวหนึ่งไว้พิจารณา**ได้หรือไม่** และจะวินิจฉัยอย่างไร

ธงคำตอบ (ข) นางสาวหนึ่งยื่นอุทธรณ์พร้อมกับยื่นคำร้องโต้แย้งว่า ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ วรรคแรก ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๖ วรรคสอง **พร้อมด้วยเหตุผล** เป็นกรณีคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาศาลอุทธรณ์ **บทบัญญัติที่ได้แย้งศาลอุทธรณ์จะต้องใช้บังคับแก่คดีและยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้มาก่อน** เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญจึงชอบที่จะรับคำร้องของนางสาวหนึ่งไว้พิจารณา

ปัญหาตามข้อโต้แย้ง ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยว่า การฟ้องคดีอาญาไม่ว่าเป็นการฟ้องโดยพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายต่างต้องฟ้องต่อศาลภายในหลักเกณฑ์และกำหนดอายุความ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ เช่นเดียวกัน คือต้องฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดนับแต่วัน

ทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองบุคคลซึ่งอาจตกเป็นจำเลยเมื่อศาลได้ประทับรับฟ้อง หากราษฎรซึ่งเป็นผู้เสียหายเห็นว่าการให้พนักงานอัยการเป็นโจทก์ดำเนินคดีแทนจะเป็นผลดีมากกว่าการฟ้องคดีเองก็สามารถร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อให้พนักงานอัยการดำเนินคดีแทน ดังนั้นประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ วรรคแรก จึงไม่มีผลทำให้สิทธิการฟ้องคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ที่กำหนดให้ศาลต้องไต่สวนฟ้อง ก่อนนั้นย่อมมีอายุความน้อยกว่าคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไป จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๖ วรรคสอง (เทียบ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๔/๒๕๖๔)

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัย ๗๖

คำถาม พนักงานอัยการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องนายดำกับพวกรวม ๓ คน เป็นจำเลยต่อศาลอาญา เนื่องจากในปี ๒๕๖๕ จำเลยทั้งสามในฐานะกรรมการผู้มีอำนาจทำการแทนบริษัทฟ้า จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นบริษัทที่ผลิตปิโตรเลียม ได้ร่วมกันแจ้งข้อความอันเป็นเท็จต่อเจ้าหน้าที่เพื่อหลีกเลี่ยงการเสียภาษีเงินได้ปิโตรเลียม อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม พ.ศ. ๒๕๑๔ มาตรา ๖๖ และมาตรา ๗๖ ระหว่างการพิจารณา คดีของศาลอาญา จำเลยทั้งสามโต้แย้งว่า พระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม พ.ศ. ๒๕๗๖ ที่บัญญัติว่า

“ในกรณีที่บริษัทใดกระทำความผิด ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำของกรรมการ หรือผู้จัดการ หรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือกระทำการ และละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการ จนเป็นเหตุบริษัทนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นๆ ด้วย” เป็นบทบัญญัติที่ให้ภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ตกแก่จำเลยเพียงเพราะมีชื่อเป็นกรรมการซึ่งผู้กระทำความผิดหลักเป็นนิติบุคคล ทำให้จำเลยทั้งสามถูกฟ้อง แต่พนักงานอัยการไม่ฟ้องนิติบุคคลดังกล่าว และไม่ได้พิจารณาว่าจำเลยทั้งสามเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ บทบัญญัติดังกล่าวขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง จึงใช้บังคับไม่ได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕ จำเลยทั้งสามขอให้ศาลอาญาส่งคำโต้แย้งดังกล่าวต่อศาลรัฐธรรมนูญ ศาลอาญาพิจารณาแล้วส่งคำโต้แย้งดังกล่าวต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย ให้อำนาจว่า (ก) ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับหนังสือส่งคำโต้แย้งของจำเลยทั้งสามไว้พิจารณาวินิจฉัยได้หรือไม่

(ข) พระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม พ.ศ. ๒๕๑๔ มาตรา ๗๖ เป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่ เพราะเหตุใด

ธงคำตอบ (ก) คดีนี้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอาญา บทบัญญัติมาตรา ๗๖ แห่งพระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม พ.ศ. ๒๕๑๔ ที่จำเลยทั้งสามโต้แย้งเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลอาญาจะใช้บังคับแก่คดี เมื่อจำเลยทั้งสามโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่า บทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีความวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้ กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจรับหนังสือส่งคำโต้แย้งของจำเลยทั้งสามไว้พิจารณาวินิจฉัยได้ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๙/๒๕๖๖)

(ข) บทบัญญัติมาตรา ๗๖ แห่งพระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดตัวบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในทางอาญาร่วมกับนิติบุคคล เนื่องจากนิติบุคคลเป็นบุคคลสมมติในทางกฎหมาย ไม่สามารถกระทำการใดๆ ได้ด้วยตนเอง และเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ถือเอาพฤติการณ์หรือการกระทำของผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบซึ่งก่อให้เกิดการกระทำความผิดของนิติบุคคลว่าต้องรับผิดชอบในผลของการกระทำของตนเอง ไม่ใช่บทสันนิษฐานความผิดของกรรมการหรือผู้จัดการหรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดไว้ตั้งแต่แรกเริ่มคดีโดยอาศัยสถานะของบุคคล หากแต่โจทก์ยังต้องมีหน้าที่พิสูจน์การกระทำหรือละเว้นไม่กระทำตามหน้าที่ของบุคคลดังกล่าวก่อนว่าเป็นผู้สั่งการหรือกระทำการหรือละเว้นไม่กระทำการตามหน้าที่ ดังนั้น พระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม พ.ศ. ๒๕๑๔ มาตรา ๗๖ ไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๗/๒๕๖๖ และ ๒/๒๕๕๖)

ข้อสังเกต

แนวทางการวินิจฉัยคำถามเกี่ยวกับข้อโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม รวมทั้งมาตรา ๒๙ หรือไม่

๑. กรณีมาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุมเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิ” นั้น

ในส่วนที่ได้แย้งว่าขัดต่อหลักนิติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญจะ**เจตนารมณ์ของกฎหมาย**ว่า มุ่งคุ้มครองประชาชนหรือสังคมในเรื่องใด มีความจำเป็นต้องมีกฎหมายนั้นหรือไม่ และในส่วนที่ได้แย้งว่า กฎหมายนั้นเป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ศาลรัฐธรรมนูญจะนำ**หลักสัดส่วน**มาเป็นหลักในการวินิจฉัย โดย**ชั่งน้ำหนัก**ระหว่างประโยชน์ที่เกิดแก่สาธารณะกับความเสียหายที่อาจเกิดแก่บุคคลว่าได้สัดส่วนกันหรือไม่ สำหรับข้อโต้แย้งเกี่ยวกับมาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง ตอนท้าย ที่ว่า เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ศาลรัฐธรรมนูญจะดูว่ากฎหมายนั้นเป็นเรื่องที่**มนุษย์พึงปฏิบัติต่อกันหรือไม่** หรือมีผลเป็นการปฏิบัติต่อบุคคลเหมือนไม่ใช่คน แต่เป็นสัตว์หรือสิ่งของหรือไม่ เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) หมายถึงคุณค่าของมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวเราทุกคน รัฐจะต้องปฏิบัติต่อประชาชนทุกคนเหมือนเป็นมนุษย์ จะปฏิบัติต่อประชาชนเหมือนเป็นสัตว์หรือสิ่งของไม่ได้

ตัวอย่างคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับมาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง เช่น

- **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๒ ทวิ/๑ วรรคหนึ่ง** ที่บัญญัติว่า “ภายหลังที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา ๑๗๒ วรรคสอง (สอบคำให้การของจำเลย) แล้ว เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ศาลออกหมายจับจำเลย หากไม่ได้ตัวจำเลยมาภายในสามเดือนนับแต่วันออกหมายจับ เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า และจำเลยมีทุนทรัพย์ ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้

และเมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาในคดีนั้นต่อไป” และวรรคสอง บัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานตามวรรคหนึ่งต้องมีใช้คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล”

ในส่วนที่ได้แย้งว่า บทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่งนั้น เมื่อจำเลยหลบหนีหรือมาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีอันควร ถือได้ว่าเป็นกรณีจำเลยไม่ประสงค์เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีหรือสละสิทธิในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าตนเอง ควรให้อำนาจศาลพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้เพื่อมิได้เกิดความล่าช้า อีกทั้งการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยตามบทบัญญัตินี้ดังกล่าวต้องเป็นไปตามเงื่อนไขสี่ประการ ได้แก่ (๑) ศาลได้ต้องอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังแล้ว (๒) จำเลยหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร โดยศาลได้ออกหมายจับจำเลยแต่ไม่ได้จำเลยมาศาลภายในสามเดือน นับแต่วันออกหมายจับ (๓) จำเลยต้องมีทนายความ อันเป็นการกำหนดให้จำเลยมีตัวแทนเพื่อคุ้มครองสิทธิของตนในการต่อสู้คดี และ (๔) ต้องมีใช้คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล อันเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลในการพิจารณาและสืบพยานหลังจำเลยอย่างชัดเจน นอกจากนี้หากจำเลยมีเหตุผลสมควรที่ไม่อาจปรากฏตัวในการพิจารณาคดีของศาล ย่อมไม่เป็นการตัดสิทธิจำเลยในการใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาที่ยังไม่ถึงที่สุด และแม้จำเลยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว อาจมีสิทธิร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ หากกรณีเข้าเงื่อนไขตามพ.ร.บ.การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๖

การพิจารณาและสืบพยานหลังจำเลยตามมาตรา ๑๗๒ ทวิ/๑ แม้เป็นการจำกัดสิทธิในการต่อสู้คดีของโจทก์อยู่บ้าง แต่เมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะที่ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว ไม่ขาดอายุความ อันเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน กับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของจำเลย ประโยชน์สาธารณะย่อมมีมากกว่า บทบัญญัตินี้ดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖

- ส่วนที่ได้แย้งว่าบทบัญญัตินี้ดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสองนั้น ป.วิ.อ.มาตรา ๑๗๒ ทวิ/๑ ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจในการพิจารณาสืบพยานลับหลังจำเลยเท่านั้น ศาลไม่อาจพิจารณาและพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดและลงโทษจำเลยได้ในทันที ศาลต้องรับฟังพยานหลักฐานและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ไม่มีลักษณะที่เป็น การปฏิบัติต่อจำเลยเสมือนหนึ่งว่าจำเลยเป็นผู้กระทำ และมีได้เป็นการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด หรือเป็นการปฏิบัติต่อจำเลยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิด บทบัญญัตินี้ดังกล่าวจึงไม่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง (คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๘/๒๕๖๘)

- พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ ที่บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ... (๒๑) เคยถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและยังไม่พ้นห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากการถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจนถึงวันเลือกตั้ง” ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง เพราะการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจะต้องมีการกระทำความผิดเป็นเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และมีกำหนดระยะเวลาตามที่องค์กรนิติบัญญัติเห็นว่าเป็น

กำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมอยู่แล้ว แต่กรณีตามมาตรา ๕๐ (๒๑) เมื่อพ้นระยะเวลาถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแล้ว ยังต้องรอนกว่าจะพ้นห้าปี นับแต่วันที่พ้นจากการถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจนถึงวันเลือกตั้ง จึงจะสามารถสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ จึงเป็นการกำหนดลักษณะต้องห้ามในการกลับกรองบุคคลก่อนเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่มีความเข้มงวดเกินความจำเป็น ไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน (คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๕/๒๕๖๖)

- **พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๒** ที่บัญญัติว่าผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะดังต่อไปนี้ ... (๑๑) ไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า กฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยศุลกากร กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิดดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน ในฐานความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือวัตถุระเบิดที่นายทะเบียนไม่อาจออกใบอนุญาตให้ได้ กฎหมายว่าด้วยที่ดินในฐานความผิดเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ กฎหมายว่าด้วยยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง และกฎหมายว่าด้วยการพนันในฐานความผิดเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก **ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง** เพราะในส่วนที่เกี่ยวกับความผิดตามกฎหมายที่ระบุไว้ (เว้นแต่ความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืนและการพนัน) มิได้ระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการนั้นในฐานใด ย่อมหมายความว่ากระทำความผิดในทุกฐานความผิด รวมทั้งความผิดตามกฎหมายทุกฉบับและหรือทุกฐานความผิดที่ระบุไว้ไม่ได้กำหนดกรอบระยะเวลาในกรณีที่ผู้นั้นถูกต้องห้ามรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านไว้ด้วย ย่อมทำให้ผู้กระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งในทุกกรณีถูกต้องห้ามรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านตลอดชีวิต การกำหนดให้การกระทำความผิดกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งเป็นคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านโดยไม่จำแนกประเภทการกระทำและความหนักเบาแห่งสภาพบังคับตามลักษณะและพฤติการณ์แห่งการกระทำนั้น เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ซึ่งไม่ได้สัดส่วนกัน จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง (คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๓/๒๕๖๓ กรณีต้องคำพิพากษาถึงที่สุดตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง, คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๗-๘/๒๕๖๕ กรณีต้องคำพิพากษาถึงที่สุดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติด, คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๓/๒๕๖๖ กรณีต้องคำพิพากษาถึงที่สุดตามกฎหมายว่าด้วยการพนันฐานเป็นเจ้าสำนัก, คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๕/๒๕๖๗ กรณีต้องคำพิพากษาถึงที่สุดตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้)

- **พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐** ที่บัญญัติว่าบุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้บุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดฐานฟอกเงิน” **ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖** เพราะเป็นการ

บัญญัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) และ พ.ร.ป.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๒ (๑๒) ที่กำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อเป็นมาตรการตรวจสอบ สกัด ป้องกัน และยับยั้งบุคคลที่มีประวัติเสื่อมเสียไม่ให้เข้ามาดำรงตำแหน่งทาง **การเมืองอย่างเด็ดขาด** ประกอบกับ**เมื่อชั่งน้ำหนัก**ระหว่างการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลกับประโยชน์สาธารณะที่ต้องการได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล และเป็นการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแล้ว มาตรการดังกล่าวเป็น**มาตรการเท่าที่จำเป็น** บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวจึงไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม และไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง (คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๑/๒๕๖๕)

- พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ **มาตรา ๙๘ วรรคหนึ่ง** ที่บัญญัติว่า เมื่อคณะกรรมการไต่สวนและมีมติวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิด ถ้ามีมูลความผิดทางอาญา คณะกรรมการป.ป.ช.จะส่งรายงาน ส่วนงานการไต่สวน เอกสารหลักฐาน สำเนาอิเล็กทรอนิกส์ และคำวินิจฉัยไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวันเพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดีต่อไป และถ้ามีมูลความผิดทางวินัย คณะกรรมการป.ป.ช.จะส่งรายงาน ส่วนงานการไต่สวน เอกสารหลักฐาน และคำวินิจฉัยไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนภายในสามสิบวันเพื่อดำเนินการทางวินัยต่อไป **ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและวรรคห้า และมาตรา ๒๙ วรรคสอง** เพราะการดำเนินการทางวินัยและการดำเนินคดีอาญากับผู้ถูกกล่าวหาเป็นกระบวนการที่แยกจากกันได้ เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ กระบวนการ องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ และมาตรฐานในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่เข้มงวดแตกต่างกัน และแม้บทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราดังกล่าวมีลักษณะก้าวล่วงการดำเนินการทางวินัยของผู้บังคับบัญชาอยู่บ้างก็ตาม แต่กระบวนการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช.มี**หลักเกณฑ์การดำเนินการที่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการดำเนินการทางวินัย** โดยคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยและผู้บังคับบัญชา นอกจากนี้การดำเนินการทางวินัยตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราดังกล่าว หากผู้บังคับบัญชามีคำสั่งลงโทษทางวินัย ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๘ วรรคสาม แล้ว ผู้ซึ่งถูกลงโทษสามารถใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองโดยไม่ต้องอุทธรณ์ตามกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั้น หรือจะ**ดำเนินการอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษของผู้บังคับบัญชาตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั้นก่อนฟ้องคดีต่อศาลปกครองก็ได้** อันเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนโดยองค์กรตุลาการ **เมื่อชั่งน้ำหนัก**ระหว่างสิทธิและเสรีภาพของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกจำกัดตามกฎหมายกับประโยชน์สาธารณะที่ได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการทุจริตของชาติให้**มีประสิทธิภาพมากขึ้น** เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน (คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๑/๒๕๖๖)

- พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ **มาตรา ๘๑ วรรคสอง** ที่กำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหา**มีภาระการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ** ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๗ เพราะคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน พนักงานอัยการ**ยังคงมีภาระหน้าที่**ในการนำสืบให้เห็นเหตุอันควรสงสัยก่อนว่า ทรัพย์สินนั้นมีความเชื่อมโยงกับการ

กระทำความผิดอย่างไร หลังจากนั้นเจ้าของทรัพย์สินมีภาระการพิสูจน์ให้เห็นว่า ทรัพย์สินนั้นมิได้เกิดจากการ ร่ำรวยผิดปกติตามมาตรา ๘๑ วรรคสอง อันเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้พิสูจน์สิทธิของตนต่อศาลได้ อย่างเต็มที่ เพราะการได้มาซึ่งทรัพย์สินเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้อันเห็นของเจ้าของทรัพย์สินแต่เพียงฝ่าย เดียว ส่วนการรับฟังพยานหลักฐานของศาลยังคงใช้หลักการชั่งน้ำหนัก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่ง (คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑/๒๕๖๕)

- พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “ในกรณีตามวรรคหนึ่ง (คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ) ให้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งคำวินิจฉัยพร้อมด้วยข้อเท็จจริงโดยสรุป ไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอด ถอนของผู้ถูกกล่าวหาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำวินิจฉัยเพื่อส่งลงโทษไล่ออกภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับ แจ้ง โดยให้ถือว่ากระทำการทุจริตต่อหน้าที่” ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง เพราะมาตรา ๑๒๒ วรรคสาม เป็นมาตรการทางกฎหมายที่เป็นธรรมในการรักษาคุณภาพระหว่างการป้องกันและปราบปราม การทุจริตที่มีความร้ายแรง เมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายกับ ผลกระทบจากการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลแล้ว เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ไม่ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๑๒๒ วรรคสาม มีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของ รัฐที่ถูกกล่าวหาว่าร่ำรวยผิดปกติเท่านั้น ไม่ใช่บทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องถูกลงโทษทางอาญา จึงไม่ขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่งด้วย

๒. กรณีตามมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม

มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมายเท่าเทียมกัน”

และวรรคสาม “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้”

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ เป็นบทบัญญัติว่าด้วยหลักความเสมอภาค ซึ่งมีหลักการสำคัญ ๒ ประการ หลักการแรกคือพึงปฏิบัติต่อสิ่งที่เหมือนกันให้เหมือนกัน และหลักการที่ ๒ คือพึงปฏิบัติต่อสิ่งที่แตกต่างกันให้ แตกต่างกันไปตามสภาพ ดังนั้น ในกรณีที่ต้องพิจารณาว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อมาตรา ๒๗ วรรค หนึ่ง และวรรคสาม หรือไม่ จึงพิจารณาก่อนว่า กฎหมายนั้นทำให้บุคคลบางกลุ่มได้รับการปฏิบัติแตกต่างจาก บุคคลบางกลุ่มหรือไม่ หากกฎหมายนั้นมีลักษณะที่ทำให้บุคคลได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ก็ต้องพิจารณา ต่อไปว่า บุคคลสองกลุ่มหรือกรณีที่เป็นปัญหานั้นมีสาระสำคัญแตกต่างกันหรือไม่ หากมีสาระสำคัญแตกต่างกัน ย่อมออกกฎหมายให้มีผลบังคับแตกต่างกันได้ และหากไม่ได้มีสาระสำคัญแตกต่างกัน การออกกฎหมายให้มีผล บังคับแตกต่างกันย่อมทำให้บุคคลไม่เสมอกันในกฎหมาย และเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม อันเป็นการขัด หรือแย้งต่อมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม

ตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับมาตรา ๒๗ ดังเช่น

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๔/๒๕๖๘ เป็นกรณีจำเลยโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพ.ร.บ.ชื่อบุคคล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘ กำหนดให้หญิงที่จดทะเบียนสมรสกับชาย แล้วได้รับอนุญาตให้ใช้ชื่อสกุลของสามี เมื่อหย่าขาดจากสามีต้องกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิม เป็นการจำกัดเสรีภาพของฝ่ายหญิง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า การที่กฎหมายกำหนดสิทธิในการใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่าย กรณีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส (เช่น การสมรสที่เป็นโมฆะ โมฆียะ) แตกต่างจากกรณีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ก็เพราะกรณีแรก เป็นการสิ้นสุดการสมรสที่ทั้งสองฝ่ายไม่มุ่งหมายที่จะเป็นคู่สมรสกันอีกต่อไปแล้ว ส่วนกรณีหลัง เป็นเหตุธรรมชาติ มิใช่เหตุอันเกิดจากเจตนาของทั้งสองฝ่าย ความรู้สึกถึงความเป็นเครือญาติยังคงดำรงอยู่ อย่างไรก็ตาม หากคู่สมรสฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ประสงค์จะสมรสใหม่ ต้องเลิกใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสฝ่ายที่ถึงแก่ความตายไปแล้ว พ.ร.บ.ชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง จึงเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับกรณีที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกัน ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศหรือสถานะของบุคคล จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสองและวรรคสาม

- พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๑๐๙ วรรคหนึ่ง ที่ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้ง ครั้งที่หนึ่งเหตุให้ศาลมีคำสั่งเช่นนั้น ซึ่งมีผู้โต้แย้งว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง โดยเทียบกับกรณีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลาออก ซึ่งไม่ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งนั้น ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า การลาออกเป็นสิทธิตามพ.ร.บ.องค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๓๖ วรรคหนึ่งที่บัญญัติว่า “นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดพ้นจากตำแหน่งเมื่อ ... (๓) ลาออก โดยยื่นหนังสือต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ...” การลาออกจึงเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติรองรับให้ทำได้ บุคคลที่ลาออกจึงไม่ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้ง อันเป็นกรณีที่รัฐปฏิบัติต่อบุคคลที่มีสาระสำคัญต่างกันให้แตกต่างกันได้ ไม่ถือเป็นเหตุให้บุคคลไม่เสมอภาคกันในกฎหมาย บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง (คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๑/๒๕๖๗)

๓. กรณีตามมาตรา ๒๙ เกี่ยวกับความรับผิดทางอาญา

มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง เป็นเรื่องหลักความรับผิดทางอาญา ต้องมีกฎหมายและมีโทษ วรรคสองเป็นเรื่องห้ามสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความผิด วรรคสามเป็นเรื่องการคุมขังให้ทำได้เท่าที่จำเป็น วรรคสี่เป็นเรื่องห้ามบังคับบุคคลให้การเป็นปฎิปักษ์ต่อตนเอง และวรรคห้าเป็นเรื่องการปล่อยชั่วคราว

การพิเคราะห์ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรานี้หรือไม่ ต้องพิจารณาก่อนว่าเป็นข้อโต้แย้งว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรานี้วรรคใด แล้วดูว่าขัดหรือแย้งต่อหลักการของวรรคนั้นหรือไม่

กรณีที่เคยเป็นข้อสอบแล้วหลายครั้ง ก็คือเรื่องความรับผิดทางอาญาของผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคล อันเป็นกลุ่มคดีตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๒/๒๕๕๕ (พ.ร.บ.ขายตรงฯ), ๑๐/๒๕๕๖, ๑๑/๒๕๕๖, ๑๙ ถึง

๒๐/๒๕๕๖, ๓/๒๕๕๙ ซึ่งวินิจฉัยทำนองเดียวกันว่า กฎหมายที่ให้ผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลที่กระทำความผิด เป็นข้อสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาโดยอาศัยสถานะของบุคคล จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง (รัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ คือมาตรา ๒๙ วรรคสอง) และกลุ่มคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒/๒๕๕๖, ๙/๒๕๖๖ ซึ่งวินิจฉัยทำนองเดียวกันว่า กฎหมายที่บัญญัติให้ผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคล หากมีการกระทำหรือการสั่งการ หรือการงดเว้นการกระทำของผู้มีอำนาจทำการแทน เป็นกฎหมายที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง และรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ คือมาตรา ๒๙ วรรคสอง เพราะไม่ใช่ข้อสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาโดยอาศัยสถานะของบุคคล

ส่วนกรณีที่ยังไม่เคยเป็นข้อสอบ เช่น กรณีผลของการใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่าย ตามคำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๔/๒๕๖๘ กรณีกฎหมายที่แก้ไขใหม่เป็นคุณ แต่มีข้อห้ามไม่ให้ใช้กับคดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว ซึ่งกรณีเช่นนี้หากไม่มีช่องทางเยียวยาจำเลยในคดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วที่ไม่ได้รับประโยชน์จากกฎหมายที่แก้ไขใหม่ ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำวินิจฉัยฯ ที่ ๖-๗/๒๕๖๑) แต่หากยังมีช่องทางเยียวยา ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยว่าไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำวินิจฉัยฯ ที่ ๑๕/๒๕๖๖) นอกจากนี้ยังมี**คำวินิจฉัยที่ ๕/๒๕๖๕** ที่ว่า พ.ร.บ.ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง (๒) มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ได้รับความเสียหายจากการคุมขังโดยกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด แม้ไม่ให้สิทธิจำเลยที่ไม่ได้ถูกคุมขังด้วย ก็ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ เป็นต้น

.....

อธิคม อินทุภูติ

ยังมีต่อบททวนบทที่ ๑.๓ กรณีเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ และอื่นๆ